

Revista d'ensenyament de les Illes

PISSARRA

5 €

gener-febrer-març 2010

núm. 134

Sindicat de Treballadores i Treballadors-Intersindical de les Illes Balears STEI-i

Xarxa de biblioteques de Mallorca

74 espais per viure la cultura

conselldemallorca.net

1979
2009

Consell de Mallorca
Departament de Cultura i Patrimoni

Editorial	5
Crònica de les "Jornades de Llengua i cohesió social" Joan Lladonet i Escales	6
Cooperació internacional al Perú	14
Josefina Villena Defez	
Crònica del Seminari "Cooperació en temps de crisi"	17
Núria Abad i Joan Lladonet	
Jornades del Marc Unitari de la Comunitat Educativa de Menorca sobre <i>Organització escolar: quina i per a què?</i>	25
Moviment de Renovació Pedagògica de Menorca	
El Fòrum Mundial de la Formació Professional i Tecnològica, amb la participació de Pere Polo Fernández de l'STEI-i	28
Joan Lladonet i Escales	
Algunes consideracions sobre l'aparició de les competències bàsiques	35
Alexandre Camacho Prats	
L'STEI-i participa a les Jornades de <i>Llengua i Acol·lida</i> . <i>Responsabilitat Social a Tres Bandes</i>	40
Joan Lladonet i Escales	
Magdalena González, fundadora i ànima de l'Orquestra de Joves Intèrprets dels Països Catalans	43
M. Antònia Font i Gelabert	
Recordant Ferrer i Guàrdia	47
Pere Alzina	
La llengua no és sexista, el discurs sí	52
Àngels Cardona Palmer	
XXV Trobada de Moviments de Renovació Pedagògica <i>Educació és participació</i>	55
Moviment de Renovació Pedagògica de Menorca	
Participació de l'IES Son Rul·lan en el programa Rutes Científiques 2009: explotació i conservació dels recursos naturals d'Astúries	58
Alumnat i professorat de l'IES Son Rul·lan	
La memòria històrica de les dones	63
M. Neus Santaner Pons	
Ortografia entretinguda	64
Tomeu Cantarellas Camps	
Llibre i material elaborat per l'Escola de Formació en Mitjans Didàctics de l'STEI-i	65
Llibres i DVD	66

PISSARRA

Revista periòdica d'informació de
l'ensenyament de les Illes Balears

EDITA:

Sindicat de Treballadores i Treballadors
Intersindical de les Illes Balears

Carrer Jaume Ferran, 58
07004 Palma

Tel. 971 90 16 00

Fax. 971 90 35 35

Pàg. Web: www.stei-i.org

E-mail:

mallorca@stei-i.org

llevant@stei-i.org

inca@stei-i.org

soller@stei-i.org

menorca@stei-i.org

eivissa@stei-i.org

CONSELL DE DIRECCIÓ I REDACCIÓ:

Francesc Xavier Alomar Novila

Gabriel Caldentey Ramos

Maria Camps Sintes

Francesc Cardona Natta

M. Antònia Font Gelabert

Tomàs Martínez Miró

Pere Polo Fernández

Joana Tur Planells

COORDINACIÓ:

Joan Lladonet

S'agraeix la col·laboració de les autores i
dels autors dels articles.

MAQUETACIÓ, COMPOSICIÓ I IMPRESSIÓ:

Antoni Martínez

Escola de Formació en

Mitjans Didàctics.

C/ Marià Canals, 13

07005 Palma

Tel. 971 91 00 60

PUBLICITAT:

Jaume Ferran, 58

07004 Palma

Tel. 971 90 16 00

FOTOS:

Magdalena González

Ramon Mondejar

Pere Polo

IES Son Rul·lan

Internet

MRPM

Els articles publicats en aquesta revista
expressen únicament l'opinió de les
seves autores i dels seus autors.

Dipòsit Legal: PM 533/77

ISSN: 1133-052X

índex

Novetats Educació febrer 2010

ORGANITZACIÓ ESCOLAR

CANÓ, Elena
RUBIO, Anna
SERRAT, Núria
Organitza-se millor. Habilitatges estratègics, tècnics i hàbits de estudi
2010, 217 p., 18,50 €

EDUCACIÓ EMOCIONAL

GEDDES, Heather
El crego en el aula. Relación entre las primeras experiencias infantiles, el bienestar emocional y el rendimiento escolar
2010, 146 p., 14,50 €

ESCOLA DE PARES

CARDONA, Victòria
Qui mana aquí? Els fills necessiten llibertat i autoritat
2010, 150 p., 18 €

FERRANTI, Marinella

Adaptació, la. Demostrem els prejudicis y escasa consciència.
2009, 161 p., 18 €

NOLLA, Anna SEGARRA, M.

Com escollir escola?
2010, 149 p., 15,95 €

PANCHÓN, Carme HERAS, Pilar

Adaptacions sense receptes. Diferents maneres de viure l'adopció.
2010, 142 p., 17,70 €

SAU, Victòria

Paternitats.
2010, 85 p., 10 €

REVISTES

FORUM, 21
Gener-febrer-març 2010
Organitzacions educatives per excel·lència
2010, 11,20 €

ORIENTACIÓ ESCOLAR I TUTORIA

BILBAO, María
GARCIA, R.A.
I ALTRES
Recursos para tutoría. Conté CD
2010, 175 p., 16,50 €

COMPETÈNCIES BÀSIQUES

BALLE, Magdalena
BURGUERA, Ana
Media and Multicultural Education: Having fun with key competences. (1 CD)
2009, 94 p., 15 €

EDUCACIÓ NO FORMAL

ARGENT BALLÚS, Antoni
Després de classe... la figura del professor particular de reforç.
Pròleg Estefanía Carreño.
2009, 115 p., 11 €

EDUCACIÓ SOCIAL

FERNÁNDEZ, J.D.
CASTILLO, A. G.
Educación de calle. Trabajo socioeducativo en medio abierto.
2010, 185 p., 12 €

PSICOLOGIA EDUCATIVA EQUIPO MULTIDISCIPLINAR PROTÉGELES

Atenció escolar. Prevenció, intervenció, responsabilitats legals, protocols de actuació para afectades, famílies y centres escolars.
2009, 165 p., 11,55 €

AVALUACIÓ

BARBERÀ, Elena
DE MARTÍN, Elena
Portafolio electrònica: Aprender a evaluar el aprendizaje.
2009, 169 p., 18 €

DIDÀCTICA

BORDONS, G.
ARTIGUES, A.
COSTA, L.
I ALTRES
Poesia contemporànea. Una eina per canviar actituds en els futurs mestres i per millorar la llengua.
2009, 110 p., 12 €

VAN HAAFTEN, W. WREN, T. TELLINGS, A. (COMPS.)

Sensibilitatades morals y educació (II) El desenvolupament moral en la edad preescolar.
2010, 189 p., 9,90 €

EDUCACIÓ ESPECIAL

BUCKLEY, FRANK Y SUE
BIRD, GILLIAN
SACKS, BEN
Desarrollo de habilidades numéricas y motoras para los alumnos con síndrome de Down y acceso a las tecnologías de la Información.
2009, 228 p., 30 €

editorial

Pacte polític i social per millorar l'educació

L'STEI-i comparteix, en línies generals, els objectius fixats pel ministre d'Educació, i valora especialment que es vulgui fomentar l'educació inclusiva, el reconeixement de la diversitat i la interculturalitat, amb mitjans i recursos adequats per garantir la plena incorporació dels estudiants amb necessitats específiques de suport educatiu. Per aconseguir aquest objectiu s'hauran de posar en marxa polítiques progressistes dirigides a qui més ho necessita, amb la qual cosa l'ensenyament públic podria rebre el suport que, sens dubte, espera des de fa temps. En aquest sentit, l'STEI-i ha analitzat amb deteniment les mesures dirigides a cadascuna de les etapes educatives a fi de ponderar adequadament les seves potencialitats.

No obstant això, l'STEI-i veu amb preocupació que la proposta del Ministeri no potencii plenament una educació pública de qualitat. Les administracions educatives no poden destinar fons públics si aquests no contribueixen a l'equitat educativa i a la cohesió social. Caldria, entre d'altres mesures congruents amb aquests principis, la redistribució equilibrada de tot l'alumnat amb necessitats educatives especials i amb dificultats socioculturals entre tots els centres públics i privats concertats, així com la disminució de les ràtios. Així mateix, pel que fa al professorat de l'ensenyament públic, el document fa esment d'una carrera docent, entesa com un sistema d'incentius econòmics i de promoció professional lligat a la millora de la pràctica docent, que, pel que sabem

fins ara d'anteriors projectes, suposa establir un sistema jeràrquic per retribuir de manera desigual el mateix treball i grau de responsabilitat del professorat. Els plans de millora dels centres precisen de la implicació de tot el professorat. No hi ha cap referència a la jubilació anticipada ni a altres millores laborals.

Per altra banda, l'horitzó d'increment pressupostari assenyalat fins al 2015 sembla adequat, puix que no dilata en excés la consecució de les mesures proposades. No obstant això, les referències al percentatge del PIB que es vol aconseguir en aquest temps són encara imprecises, ja que el marc de la Unió Europea ofereix exemples molt diferents. L'Estat espanyol, per la seva situació actual, ha de fer un gran esforç per acostar-se als països amb inversions més elevades i arribar al 7% del PIB.

Finalment, l'STEI-i reclama del Ministeri que el tractament i desenvolupament de les mesures educatives proposades es realitzi amb totes les organitzacions socials que representen la comunitat educativa i en els àmbits que li són propis. Un pacte polític del PSOE-PP que es vulgui fer extensiu com un document tancat a la resta d'organitzacions, no es podria considerar un pacte social i polític per l'Educació. És clar que a l'àmbit de les Illes, caldria intentar un pacte autonòmic que enfortís un model d'escola arrelada al medi, i la llengua catalana i la nostra cultura amb el suficient finançament per a totes les mesures que es poguessin acordar.

Crònica de les "Jornades de Llengua i cohesió social"

Joan Lladonet i Escales,
coordinador de Pissarra

Durant els dies 20, 22 i 24 d'octubre de 2009, es varen celebrar les Jornades de Llengua i cohesió social, a la sala d'actes de la Misericòrdia, organitzades per l'STEI-i, amb la col·laboració de la Direcció General de Política Lingüística de la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears, el Departament de Cultura i Patrimoni del Consell de Mallorca, l'Associació de Dones Educadores de les Illes Balears i l'Escola de Formació en Mitjans Didàctics. Amb la participació de més de 100 persones inscrites, i una mitjana de 60 assistents a cada sessió. Aquestes Jornades varen ser coordinades per la Sra. Maria Antònia Font, secretària d'Ensenyament públic de l'STEI-i.

El dimarts, dia 20, a les 17.30 hores es varen inaugurar les Jornades. El Sr. Gabriel Caldentey, secretari general de l'STEI-i, va agrair l'ajuda i la col·laboració de totes les entitats citades anteriorment i va explicar la necessitat de realitzar-les perquè ara que tenim instruments polítics escaients, el mapa sociolingüístic ens és desfavorable; si els immigrants no senten que la llengua catalana és un senyal d'identitat i una necessitat per al seu progrés, la cohesió social patirà. Va parlar de la

necessitat que la llengua catalana tenguí projecció internacional per poder competir dins el món globalitzat. I així va donar pas a la intervenció de la directora general de Política Lingüística, Sra. Margalida Tous.

Margalida Tous va agrair haver estat convidada per l'STEI-i per poder assistir a les Jornades, ja que és un sindicat que s'ha significat molt per la seva defensa de la normalització lingüística. Va elogiar les xerrades i taules rodones planificades i va destacar la taula rodona de dijous pel fet que totes les persones que la formarien tenien molta experiència, i eren persones d'aquí. Finalment va desitjar que les Jornades ens fossin profitoses a tots i a totes.

"Va contar que al Carxe, a Múrcia, s'ensenyava el valencià gràcies a la Generalitat de Catalunya que subvencionava els cursos..."

A continuació, la coordinadora Sra. M. Antònia Font, va agrair la feina de totes les persones que l'havien ajudada a preparar les jornades, especialment al Sr. Montserrat Nadal al Sr. Sebastià Bonet. Acte seguit va presentar el ponent Sr. Bernat Joan, secretari de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya i va explicar breument el seu currículum.

Bernat Joan va començar agraint haver pogut assistir a aquestes Jornades, entre altres coses, perquè aquí s'hi troba com a casa i perquè l'STEI-i és un referent per al sindicalisme. La conferència programada era *La situació de la llengua catalana als Països Catalans. Reptes de futur*. Va explicar que el nom de les Jornades li semblava adient, perquè la

política lingüística és una política social de primer ordre, ja que allò que volem és que tothom tenguí igualtat d'oportunitats, i per tenir-ne a les Illes, s'ha de conèixer el català, si no es vol fer segregació social. Part del discurs públic s'utilitza d'una manera perversa. No es pot dir que s'ha de ser lliure de no saber català. Va exposar el fet que la situació sociolingüística dels PPCC era diversa, i que l'únic país del món que tenia una problemàtica semblant era el Kurdistan. Va explicar la situació allà i aquí, per veure les semblances existents. Després va explicar la situació sociolingüística de cada un dels països catalans, va explicar amb detall i amb xifres la situació de les Illes, del País Valencià i del Principat, que no escriurem per no excedir-nos en la llargària de la crònica, però va ser molt interessant. Va contar que al Carxe, a Múrcia, s'ensenyava el valencià gràcies a la Generalitat de Catalunya que subvencionava els cursos, ja que el Govern del País Valencià els havia negat l'ajuda. També va explicar la situació del català a la Franja, que apareixerà en una Llei de llengües pròpies a Aragó, però que no el reconeixen com a oficial. Igualment va explicar la situació a la Catalunya Nord, on solament les persones majors i els nins coneixen el català, i a l'Alguer, on s'ha incrementat la influència de la metròpoli gràcies a l'avió. També va explicar el cas d'Andorra on només un 25% de la població té la nacionalitat i hi ha tants portuguesos com andorrans.

Hi ha col·legis en francès, en espanyol i no n'hi ha cap només en català. Va afirmar que la llengua dominant és el castellà, perquè no canvien mai de llengua i d'aquesta manera, la imposen.

Va insistir en el fet que la nostra responsabilitat és fer que el català sigui la llengua pública comuna, el punt de trobada dels milers i milers d'àrabs, dels milers de romanesos, dels milers i milers de llatinoamericans, etc. Els estudis més actuals són esperançadors. I aquí va acabar la seva intervenció i va començar el debat. Hi va haver moltes intervencions sobre el canvi de llengua, sobre l'ús del català, sobre l'actuació del Govern i es va afirmar que si és necessari imposar el català, s'ha de fer, sense cap sentiment d'inferioritat, perquè hi tenim tot el dret.

Per acabar la primera jornada es va celebrar la taula rodona sobre el tema *Accions que es duen a terme des de les diferents institucions i entitats en la promoció de la llengua catalana*. En va ser moderadora la coordinadora M. Antònia Font que va presentar els i les ponents.

“...sortirà un estudi que demostra la bona salut del català als centres d'infantil i primària i la no tan bona, a secundària...”

Va començar la directora general Sra. Margalida Tous, la qual va afirmar que la llengua és l'element que cohesiona la societat, va valorar molt la tasca feta a l'ensenyament i va acusar certs sectors polítics que han fet de la llengua una arma política. Va explicar les mancances del Govern central que no explica la realitat multilingüe de l'Estat, la manca de coneixement de la llengua catalana de les forces de seguretat i la tergiversació de la situació que fan molts de mitjans de comunicació. Va explicar la tasca que realitzen, que fan tot el que poden i que troben molts obstacles, quan intenten la normalització de totes les conselleries del Govern.

A continuació va intervenir la Sra. Maria Gener, directora general d'Administració, Ordenació i Inspecció Educativa de la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears. Va començar explicant els canvis que han fet, la derogació dels decrets de l'anterior Govern sobre elecció de llengua a educació infantil i multilingüisme. Va dir que sortirà un estudi que demostra la bona salut del català als centres d'infantil i primària i la no tan bona, a secundària, a causa de la complexitat de l'organització dels centres corresponents. També va parlar dels obstacles que troben a l'hora de posar en marxa determinades experiències.

En tercer lloc, va intervenir el Sr. Tomeu Martí, vice-president de l'Obra Cultural Balear, que va afirmar que se senten còmodes fent feina amb l'STEI-i. Va explicar quin era el seu pla estratègic de feia quatre anys i que s'havia anat complint: seguir lluitant per l'autogovern, dur a terme una reactivació cultural, construir una gran xarxa cívica, cercar interlocució amb la nova immigració per a la cohesió social i defensar i promocionar la normalització de la llengua catalana. Va explicar les tasques que es duen a terme per dur endavant els dos darrers objectius, des dels cursos de català, passant per la defensa dels drets lingüístics, les mobilitzacions ciutadanes i moltes altres tasques, fins a la col·laboració conjunta amb la Direcció General de Política Lingüística.

En quart lloc va parlar la Sra. Rosa Barceló, directora general de Política Lingüística del Consell Insular de

Mallorca. Va dir que el seu principal objectiu era continuar incrementant el nivell d'ús del català dels diferents sectors. Va anar desgranant tots els projectes que anaven desenvolupant amb els recursos limitats de què disposaven: assessorament, col·laboracions econòmiques i d'altre tipus amb diferents poblacions, dinamització, tallers d'ensenyament de català, acolliment lingüístic i cultural, colònies lingüístiques, elaboració d'un diccionari visual, concursos, premis Mallorca, etc.

En darrer lloc va parlar el Sr. Sebastià Serra, secretari d'Acció Sindical de l'STEI-i, que va començar afirmant que els estatuts de l'STEI-i declaren que el català és la llengua vehicular i pròpia del sindicat i que tenen excel·lents relacions amb El País Valencià, el Principat i amb la Confederació d'STES de l'Estat espanyol. També va explicar les tasques que el sindicat duu a terme: cursos de català, campanya per veure la TV dels PPCC, impedir els retrocessos que volia efectuar el PP quan governava, lluita perquè se superi el decret de mínims, intentar que a altres cossos administratius el nivell d'exigència sigui el nivell C, un gran esforç en el sector sanitari on es troben molts d'obstacles. Va acabar la seva intervenció explicant que el model sindical de l'STEI-i es distingeix dels altres, perquè defensa els drets lingüístics, socials, culturals i de país, a més dels drets laborals.

A continuació es va celebrar un debat amb moltes intervencions de les persones assistents que varen aconseguir que tota la gent de la taula tornàs a

exposar altres opinions respecte de la situació del català. I així va acabar la primera jornada.

“Va remarcar que les pràctiques docents tradicionals no donen resposta als nous reptes i que l’absentisme és culpa del model d’escola.”

El dijous, dia 22 d’octubre, a les 17.45 hores, el Sr. Montserrat Nadal, de l’STEL-i, va presentar el conferenciant Sr. Josep Vallcorba, subdirector general de Llengües i Entorn del Departament d’Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, que havia de parlar sobre “*Plans educatius d’entorn: una experiència per a la inclusió de l’alumnat en els centres escolars*”. En la presentació li va agrair la seva presència, professionalitat i la voluntat d’escampar propostes educatives de cohesió social.

Josep Vallcorba va començar dient que no venia a vendre res i que era obvi que qualsevol persona, com més llengües sabés, més ben situada dins la societat podria estar. Va anar desenvolupant la seva explicació a partir de diapositives simbòliques les quals tenien un significat relacionat amb el tema que

desenvolupava. Solament un exemple d’un acudit on es veia com l’any 1969, davant les males notes d’un fill, els pares el renyaven i ara en el 2009, davant el mateix cas, la família renya el mestre. Va parlar de la igualtat enfront de la desigualtat i de la diversitat enfront de la uniformitat i que en una societat on arriba molta immigració tothom té o ha de tenir els mateixos drets. Va afirmar també que la identitat és polièdrica. Que la cohesió social pot suposar èxit educatiu acadèmic, personal, professional i social i que s’ha d’aconseguir que tot l’alumnat pugui assolir l’èxit.

Va remarcar que les pràctiques docents tradicionals no donen resposta als nous reptes i que l’absentisme és culpa del model d’escola. Que la lliçó magistral només s’aprofita en un 5% i l’ensenyament cooperatiu en un 90%. Sobre el tractament de la llengua, va parlar de potenciar el català com a llengua vehicular i tenir un reconeixement cap a la llengua familiar de l’alumnat. Finalment va arribar a explicar els plans educatius d’entorn i de ciutat que pretenen aconseguir l’èxit educatiu, potenciar l’equitat, millorar l’ús de la llengua catalana com a llengua comuna, trobar espais de convivència i compromís cívic, augmentar el treball i l’aprenentatge en xarxa, enfortir els vincles família-escola, entre altres objectius. Com que l’alumne és un ciutadà, l’educació s’ha d’obrir a tota la comunitat. Els centres han de romandre oberts, s’han de fer activitats per a famílies, activitats esportives, vetllar la llengua que s’usa durant la realització de l’esport i dels monitors o entrenadors. Que el treball es faci de manera coordinada amb la implicació del màxim d’organismes, ja que suposa molt més que la suma de les parts. També va dir que els plans d’entorn s’han estès com una taca d’oli per tot el Principat. I així va acabar la seva intervenció.

En el debat li varen fer diverses preguntes sobre si aquests plans anaven de baix cap a dalt o a l’inrevés i quines persones eren les que els lideraven. Va contestar que era millor si anaven de baix cap a dalt, perquè quan l’Administració arribava, ja els trobava madurs i que el lideratge el podien exercir diferents persones, però a vegades eren els assessors lingüístics. La participació va estar molt animada.

A les 19 hores va començar la taula rodona *Propostes de promoció de l'ús del català entre la població nouvinguda*. Va presentar els participants el Sr. Josep Coll, de l'STEI-i. El moderador va explicar que la realitat de les Illes Balears és singular, ja que quasi un 50% de la població no ha nascut aquí. Que s'ha de ser conscient d'aquesta realitat diversa i que això significa que en la planificació de l'aprenentatge s'han de tenir en compte els immigrants. A continuació va presentar els integrants de la taula: la Sra. Daniela Juárez, dinamitzadora de llengua catalana per a estrangers; la Sra. Pilar Arnau, del Servei Lingüístic Paraula, el Sr. Josep Amengual i la Sra. Catalina Calvo, director i cap d'estudis del centre concertat Sant Felip Neri; la Sra. Antònia Santandreu, professora de català de l'IES Berenguer d'Anoia d'Inca, on treballa en un taller de llengua i cultura; el Sr. Lluís Vidaña, professor associat de la UIB i expert en immigració, actualment dirigeix l'oficina d'escolarització.

Josep Coll va donar la paraula a Josep Amengual qui va explicar que el seu centre té 375 alumnes, procedents de 31 països diferents, que Catalina Calvo és professora de català i encarregada que es dugui a terme el projecte lingüístic. Va anar desgranant la tasca que desenvolupen en el centre: consolidació de la llengua pròpia en un projecte multilingüe, atenció a la diversitat, alumnat d'incorporació tardana, agrupaments flexibles, desdoblaments, suport dins l'aula, relacions amb les famílies, activitats per conèixer les diferents cultures, etc.

Lluís Vidaña va afirmar que els centres que comencen amb molt d'alumnat immigrant passen una etapa d'angoixa, que una vegada superada, s'entra en el camí de l'estabilitat i de fer bona feina. Va apuntar que a secundària existeixen més problemes que a primària i infantil. Va dir que teníem uns 155.000 alumnes, i que 28.000 eren estrangers, i que aquests procedien de 131 països, el 44% procedien de Llatinoamèrica, el 25% de la UE (bàsicament d'Alemanya i Regne Unit), el 21% d'Àfrica (el 19% del Marroc), el 6% d'Europa de l'Est i el 4% d'Àsia. Va admetre que aquestes xifres i altres que va mostrar eren prou eloqüents per comprovar la necessitat de la integració. També va parlar de la necessitat de la col·laboració en la normalització lingüística d'altres àmbits, ja que a l'escola l'alumnat només hi és durant 5 o 6 hores.

“...dos anys de ser a l'illa i un d'estudi del català li ha estat suficient per convertir-se en dinamitzadora.”

Pilar Arnau va explicar que treballava en una organització que es dedica a fer cursos de català, d'autoaprenentatge, en línia i organitza diferents campanyes. Va dir que treballen a totes les illes amb la col·laboració d'altres organismes. Va explicar que a partir dels grups de conversa havien desenvolupat el sistema de treball amb parelles lingüístiques, que té molt d'èxit. També va exposar tot el funcionament d'aquest sistema. Que s'hi ha adherit el 80% dels municipis de tot color polític. Des del mes de gener s'hi han inscrit 886 persones i s'han format unes 700 parelles. Hi ha més aprenents que ensenyants. Va indicar que volen iniciar un programa per a alumnes de 12 a 16 anys.

Daniela Juárez va contar que amb dos anys de ser a l'illa i un d'estudi del català li ha estat suficient per convertir-se en dinamitzadora. Va explicar la tasca del

COFUC i va dir que les persones dinamitzadores són persones properes als i a les aprenents. S'ha de conèixer la cultura i els costums dels grups d'immigrants, perquè els africans, per exemple, funcionen com una gran família, i un d'ells fa les funcions de pare, i s'ha d'informar aquesta persona, per exemple, dels cursos de català i aquesta persona informa la resta. Va assenyalar que ha participat en el Cafè per la Llengua de l'OCB i que una de les coses que molesten més les persones que volen aprendre català és el fet que els i les mallorquines sempre els parlen en castellà.

Antònia Santandreu va explicar que el taller de llengua i cultura que desenvolupa ja té uns 10 anys d'existència i que serveix perquè l'alumnat assistent aprengui el nivell lliard de català. Va dir com s'organitzava, cursos que durava, hores d'assistència al taller i al grup classe, etc. Que fan moltes sortides, que organitzen parelles lingüístiques, amb l'alumnat de batxillerat com a ensenyants. En el taller fan jocs, utilitzen ordinadors, fan mapes, fan te, etc. Tenen 85 persones pertanyents al voluntariat lingüístic, 55 voluntaris ensenyants i 30 aprenents i fan dues sortides junts.

Aquí va començar el debat. Es va parlar de l'existència de barreres o fronteres invisibles com la pobresa, que a vegades impedeixen la participació de l'alumnat en activitats que costen doblers. També es va parlar del problema de les parelles lingüístiques, la persona ensenyant de les quals fa la feina gratuïtament i la persona aprenent, a vegades, no té ni

doblers per anar a prendre un cafè. I així va acabar la segona jornada.

El dissabte, dia 24 d'octubre, a les 10 hores, la Sra. M. Antònia Font, secretària d'Ensenyament Públic de l'STEI-i i coordinadora de les Jornades, va presentar la Sra. Rosa Calafat, professora del Departament de Filologia Catalana de la UIB que havia d'exposar la conferència "*Una llengua per al segle XXI: un català de qualitat*" i va dir que era una de les veus més destacades de les illes en Sociolingüística i en aquests moments treballa a la càtedra de la UNESCO de Llengua i Educació de l'Institut d'Estudis Catalans.

Rosa Calafat va començar agraint les paraules de la presentadora, la convidada que li havia fet l'STEI-i i als assistents la seva presència. Va començar parlant del canvi demogràfic a causa de la immigració i que el català pretén esser una llengua de cohesió de diverses cultures. Va dir que havia servit per prendre consciència de la diversitat cultural del món. Per exemple, els amazic, els quítxues, etc., han sentit orgull de la seva llengua perquè han vist que els catalans defensaven una llengua minoritària. Les penalitzacions rebudes per part de les autoritats espanyoles han produït un efecte beneficiós per a l'aprenentatge del català. Va utilitzar algunes llengües indígenes per demostrar que totes les llengües tenen una manera d'expressar els sentiments, i que això eren els universals, i per mantenir-los s'ha de conservar la diversitat lingüística existent. Va defensar la informació perquè pot comportar un canvi positiu d'actitud i va manifestar que la desinformació és la causant dels prejudicis. Després va parlar i va

posar exemples de desinformació que provoquen llibres de text actuals i internet: parlar de llengües de Llatinoamèrica i dir que han quedat amb inferioritat respecte de l'anglès i l'espanyol, o manifestar que el català i el valencià no són la mateixa llengua ni ho han estat mai. O parlar de les Canàries i de les Illes Balears, deixant empetides les nostres illes, amb el tipus de redacció adoptat. El fet que molta gent pensa que si vénen aquí primer han d'aprendre espanyol abans d'aprendre català. També va posar l'exemple d'un diccionari castellà-anglès, que a una accepció de "polaco", defineix la paraula com a "catalán".

També va parlar del català dels mitjans de comunicació que empobreixen la llengua utilitzant paraules com: "disfrutar", "xalar", "tonteria", "mosquejar", etc. Va seguir posant exemples que van desfigurant la llengua, com "aquesta nit sortiré de marxa", en lloc de dir "de gresca". I així va acabar la seva intervenció i va començar el debat que va tenir moltes intervencions per posar altres exemples de mala utilització del català o de desinformació provocada pels llibres de text.

A continuació M. Antònia Font va presentar el Sr. Ferran Suay, de la Universitat de València, que havia de presentar el "*Taller: Actituds lingüístiques. L'Expressió Lingüística Personal (TELP)*", que s'havia de realitzar en dues parts.

"Un dels greus problemes és que si parles català pots esser castigat i si parles castellà, la conducta es reforça."

Ferran Suay va començar explicant que més que catalanoparlants érem catalanocallants, perquè sempre canviàvem al castellà. Va fer l'explicació amb diapositives per demostrar diferents raons que feien que canviàssim de llengua. Va demostrar la facilitat que existia perquè només amb poques persones castellanoparlants era molt fàcil que moltes catalanopar-

lants acabassin la majoria parlant en castellà. Va exposar una perspectiva històrica per entendre la nostra conducta: hem après dels nostres pares a estar incòmodes amb el català, això fa que usem més el castellà i provoca la anormalitat del català, que fa que estiguem incòmodes i es converteix en un cercle viciós. La nostra conducta és modelada per pares, mares, mestres, autoritats, esportistes d'elit, artistes, presentadors de televisió, etc. Un dels greus problemes és que si parles català pots esser castigat i si parles castellà, la conducta es reforça. Després va explicar la desesparança: si canviem al castellà tenim mala consciència perquè hem fallat, si no canviem i parlem en català se'ns qüestiona la manera que parlem; això genera un conflicte que produeix fatiga, per això sempre estam incòmodes i això produeix la desesparança. A partir d'aquí va explicar el sistema per deixar de sentir-nos incòmodes. S'ha de passar de la dimissió lingüística a la consciència i d'aquesta a la fidelitat lingüística, que s'ha de manifestar en l'ús efectiu del català. I aquí va acabar la part teòrica i es varen deixar uns minuts de descans abans de començar la part pràctica del taller.

Un exercici pràctic era trobar en quina fase de comunicació ens trobàvem en una escala de sis situacions per saber en quin moment canviàvem al castellà: 1. A simple vista. 2. Quan fa senyals de no comprensió. 3. Si no és català. 4. Si diu que no el parla. 5. Si diu que no l'entén. 6. Si demana canvi de llengua. Després va anar demanant a tots els assistents, si canviaven i en quina de les passes indicades. Aquí hi

va haver intercanvi d'opinions i explicació de per què es feia d'una manera o altra. Després va explicar tècniques a utilitzar, per exemple, en trobar-nos a una oficina de l'Administració amb una persona que no parla o no ens entén, no s'ha de dir que ens passin amb una altra persona que ens entengui, sinó amb una persona que sigui més competent. I així no diuen res i t'atenen. Aquests casos conflictius que visquem els hem d'agafar com un joc. És molt important que en acabar una situació d'aquestes, ens trobem bé. Va seguir explicant recursos de comunicació. I va recomanar especialment que en tot cas, sempre haviem d'exigir ésser tractats educadament i així ho haviem de fer nosaltres. També va explicar diferents maneres de defensar-se de la crítica o de reforçar-la amb expressions i frases recomanades o que no haviem d'utilitzar. També va dir que l'expressió no verbal era molt important i va explicar diferents casos. Com que ja era molt tard i hi havia hagut moltes intervencions, va acabar el taller.

Per acabar, M. Antònia Font va presentar el Sr. Jordi Solé i Camardons, sociolingüista, que havia de presentar el material de l'exposició "*Realitat i vitalitat de la llengua catalana*".

Jordi Solé va utilitzar l'ordinador i la pantalla per presentar els plafons de l'exposició, al temps que els explicava. Va dir que l'exposició constava de 20 plafons i que eren sobre l'ús social de la llengua. Va afirmar que el català no és una llengua petita, ja que ens trobam en el 2,5% de les llengües més parlades del món. Tenint en compte que existeixen unes 5.000 llengües, la nostra

es troba en el lloc 84. Un plafó es referia al Principat de Catalunya: fortaleces i debilitats; un altre a la llengua i el territori, on es reivindica que els Països Catalans som una nació mitjana; un altre es dedica a la cançó en català, especialment a la nova cançó; un altre plafó a editar i llegir en català, encara tenim un 70% de la població que tria els llibres en castellà; un altre es refereix al català a la xarxa; un altre a les ideologies lingüístiques, que al Principat són les següents: 1. Els quasi monolingües en català (6%). Els qui trenquen la norma de subordinació (9%). 3. Els qui el parlen, però prefereixen l'altra llengua (13%). 4. Els indiferents (14%). 5. Els que el parlen a mitges (9%). 6. Els qui només l'entenen (16%). 7. Els desconexadors (3%). 8. Els qui prefereixen el català, però mantenen la norma de subordinació al castellà (30%). Després va acabar de fer la llista de plafons que restaven perquè no tenia temps per explicar-los a tots: la persecució contra el català, la renaixença de la llengua, la llengua és la nació, voluntariat per la llengua, diccionaris, literatura catalana, l'ensenyament, som universals i només podem ésser-ho en català.

“Una tercera part del professorat de 4t d'ESO no fa les classes en català.”

Va continuar parlant d'una enquesta feta a 4t d'ESO, on sortia que només un 34% parlava el català i que un 60% no ho feia. Això significa que ens trobam al llindar de la substitució lingüística. Una tercera part del professorat de 4t d'ESO no fa les classes en català. Va afirmar que per redreçar la situació necessitam un estat català separat d'Espanya, és una necessitat de pura subsistència. I així va acabar la seva intervenció.

Finalment es va aclarir que aquesta exposició la duran a les Illes a partir del mes de febrer i que durant el mes d'abril es podrà visitar a l'STEI-i. Després va parlar del llibre que s'ha fet: *Realitat i vitalitat de la llengua catalana*, en el qual hi ha posat la informació que no havia cabut en els plafons. Més envant es podrà trobar a internet. I aquí varen acabar les J omades. □

Cooperació internacional al Perú

Josefina Villena Defez
<http://menorcaperu.blogspot.com>

Per segona vegada al llarg d'aquest any, he anat a realitzar cooperació educativa al país andí. El primer viatge, realitzat a través de l'STEI-i durant els mesos d'estiu, va servir com a punt de contacte amb l'IPP (Institut de pedagogia Popular) amb el qual vaig dur a terme, també amb l'STEI-i, durant el primer trimestre les meves activitats de cooperació, -a través d'una llicència de cooperació educativa a l'estranger de la Conselleria d'Educació i Cultura de les Illes Balears- a la ciutat de Lima i a l'interior del país, a Cutervo, una petita localitat de Cajamarca a la zona de la serra.

En aquesta oportunitat, en la qual vaig poder aprofundir un poquet més en les necessitats pedagògiques dels mestres de les comunitats de l'interior, vaig comprovar moltes coses, entre elles, la gran qualitat humana i la fortalesa física i mental de les persones que treballen en escoles aïllades, enmig de les muntanyes, amb pocs incentius i amb molts de problemes que no tenen cap tipus de resposta.

Professors i alumnes, que per desplaçar-se diàriament a fer classe, han de recórrer grans distàncies d'unes quantes hores suportant les inclemències climàtiques i, en el millor cas, aprofitant els vehicles que transiten per carreteres inacabables sense asfaltar. Escoles que mai no han conegut l'electricitat, que no reben mai cap suport material. Professorat al qual li resulta molt difícil capacitar-se i que agraeix molt que una persona d'aquí vagi a oferir-li el que sap a canvi de no res. (Podran imaginar que nosaltres som en realitat els beneficiats?)

“La realitat que mostren les aules que he visitat és que no es valoren les més de seixanta llengües diferents al castellà...”

Com a conseqüència d'aquestes apreciacions, i com a participant de diverses Jornades sobre Educació Intercultural, Educació per al Desenvolupament Sostenible

a la Derrama Magisterial i a Audiències pel canvi climàtic a la ciutat de Lima, he detectat alguns problemes prioritaris que afecten profundament no tan sols l'educació peruana, sinó el conjunt de la societat: la gran apatia dels centres de poder cap a l'educació en general, l'homogeneïtzació cultural i lingüística i la creixent desigualtat social.

La globalització econòmica i l'avanç constant de la ciència i de la tecnologia que significa el desenvolupament del coneixement, malauradament, no han significat progrés ni millors condicions de vida per als peruans; més aviat ha aprofundit les desigualtats entre els grups socials, ètnics i culturals històricament exclosos. Els més afectats són els pobles que habiten les zones rurals, pobladors quítxues, aimaras i amazònics. La desigualtat econòmica condiciona la desigualtat educativa sobretot als països més afectats per la pobresa.

Al Perú, el desencontre entre desenvolupament i educació es torna encara més complex, a causa de la gran diversitat geogràfica i cultural. Aquestes riqueses que podrien ser apreciades com a potencials per al creixement, encara són fonts per descobrir i valorar. Avui en dia persisteix una tendència homogeneïtzadora en el sistema educatiu que ignora les diverses cultures dels estudiants -i dels professors- com a components de la seva identitat.

La realitat que mostren les aules que he visitat és que no es valoren les més de seixanta llengües diferents al castellà ni els diferents tipus de coneixement produït al llarg de la seva història, a partir de l'experiència acumulada a la selva, a la muntanya, o al litoral.

Els fillets de les diferents comunitats no se senten aollits pel sistema ni representats en el currículum escolar. Com a conseqüència, molts abandonen l'escola en àrees rurals de costa, serra i selva, així com en les zones urbanes marginals. Actualment hi ha acord que el principal problema educatiu és la baixa qualitat dels aprenentatges, especialment en les zones més pobres, la qual cosa col·loca els estudiants en desavantatge no tan sols per continuar estudis superiors, accedir a un lloc de feina i tenir un nivell digne de vida, sinó que els obliga a convertir-se en fillets treballadors amb totes les seves conseqüències socials.

La megadiversitat que presenta el seu territori, en el qual es poden registrar fins a 38 climes diferents, justament se'ls està tornant en contra, a causa de la gran quantitat de fronts oberts per a fer front al canvi climàtic que està incidint des de fa més de vint anys de forma notable a la mar, als rius, als glaciers i al camp en general, empobrint les collites i provocant plagues mai vistes, deixant els seus pobladors en la misèria més absoluta.

A més dels problemes ambientals, una altra amenaça assetja constantment els peruans: la codícia per l'or, que des del temps de la conquesta ha marcat el seu destí com a país. Ara són les companyies multinacionals les que s'encarreguen com sempre d'espoliar-lo -contaminant els seus rius- a causa de l'augment de la cotització del metall provocat per la crisi financera internacional.

“Tindrè temps de contar-vos el que encara em falta per viure en aquell entranyable país que necessita de la nostra cooperació educativa...”

L'educació peruana enfront del repte de la interculturalitat

En el camp de l'educació, com a part del sistema social, ha prevalgut de forma implícita una concepció etnocèntrica, presentant la cultura occidental com a única font de coneixement. En el Perú ha significat l'exclusió de milers d'estudiants, considerats ciutadans de “menor categoria” (de Nora Cépeda, de la revista TAREA).

Però, l'educació intercultural no ha de ser identificada solament amb espais rurals i grups ètnics. A la ciutat de Lima es concentra un alt percentatge de població, cada cop més diversa, provinent de l'interior del país, però també de grups d'altres països veïns i asiàtics. Així mateix, la crisi econòmica també ha produït migració de peruans a altres països, com el nostre. Resulta comú que cada família tingui un dels seus membres a l'exterior, que ara conviu amb

nosaltres a Espanya. Tot allò constitueix una nova trobada amb la diversitat que l'educació ha de tenir en compte a una i altra banda de l'Atlàntic.

Hi ha interès en alguns sectors de mestres, com per exemple a Puno, Piura i Cutervo, en l'elaboració de “Projectes educatius regionals” a partir del procés de descentralització, com a expressió de la forta demanda del reconeixement de la diversitat i de la necessitat de promoure una educació intercultural per a tots. El gran repte per a l'educació és passar d'una intenció homogeneïtzadora i assimiladora cap a una altra, de reconeixement i respecte per la diversitat. Aquest canvi implica el reconeixement dels alumnes, capaços de crear i recrear cultura dins l'aula com a espai de trobada per promoure un fructífer diàleg entre sabers.

Tornaré al Perú fins que acabi el nostre present curs escolar. Tindrè temps de contar-vos el que encara em falta per viure en aquell entranyable país que necessita de la nostra cooperació educativa en diferents aspectes com són: noves tecnologies, estratègies metodològiques, tractament de llengües, immersió lingüística, educació intercultural, resolució i mediació de conflictes, treball per projectes, treball per racons... i molts més.

Animeu-vos, aquest estiu, a anar al Perú de cooperants. Val la pena l'experiència com a mestres i com a persones. Com diu una publicitat d'una agència de viatges: “*Llatinoamèrica és més prospera i més acollidora que mai*”. □

CLINICA BAVIERA
INSTITUTO OFTALMOLOGICO EUROPEO

STEI-i
INTERSINDICAL

Ara és el moment

PROMOCIÓ CORRECCIÓ VISUAL PER LÀSER

Ara només per ser **afiliat de l'STEI-i**, tu i els teus familiars directes us podreu beneficiar d'exceptionals tarifes en el tractament de la correcció visual per làser. No deixis passar aquesta oportunitat.

	TARIFA PRIVADA	TARIFA STEI-i
CORRECCIÓ PER LÀSER*	1.075-1.175€/ull	975€/ull
CONSULTA PROVES DIÀFIES	75€	35€

Hipermetropia • Miopia • Astigmatisme

*Excepte Lasik Customizat

20% de descompte a la resta de consultes i tractaments (excepte pròtesis).

Es imprescindible mostrar el carnet de l'STEI-i a la primera visita a la clínica.

CB Palma de Mallorca. C/31 de Diciembre, 22. Tel. 971 2010658. Dr. Santiago Tomás i Dr. Anartz Urzua. (Especialistes en Oftalmologia i cirurgia oftàlmica)

A CORUNA • ALAVA • ALGACETE • ARAGON • ASTURIAS • BALEARES • BARCELONA • BURGOS
CASTELLON • CIUDAD REAL • CLINIZCOCA • LA RIOJA • MADRID • MALAGA • MURCIA • NAVARRA
PALENCIA • PONTEVEDRA • SEVILLA • TARRAGONA • VALENCIA • VALLADOLID • VIZCAYA

902 130 100
www.clinicabaviera.com

Crònica del seminari

Núria Abad
Joan Lladonet

Durant els dies 11, 12 i 13 de novembre de 2009, es va celebrar aquest Seminari sobre *Cooperació en temps de crisi* a l'Escola de Formació en Mitjans Didàctics de l'STEI-i, amb la participació de més de 80 persones inscrites, i una mitjana de 50 assistents

a cada sessió. Aquest Seminari va ser organitzat per l'STEI-i, amb la col·laboració de l'Agència de Cooperació Internacional del Govern de les Illes Balears, la conselleria d'Afers Socials, Promoció i Immigració, Ensenyants Solidaris i l'Escola de Formació en Mitjans Didàctics, dirigit pel Sr. Pere Polo, director de l'Escola de Formació en Mitjans Didàctics de l'STEI-i i coordinat pel Sr. Juan Rodríguez Recio, director de Projectes de Cooperació de l'STEI-i.

El dimecres, dia 11, a les 17 hores es va presentar el Seminari, a càrrec de la Sra. Catalina Vanrell, membre de l'STEI-i i va donar la paraula al Sr. Pere Polo, que va fer un recordatori dels seminaris dels anys anteriors i va explicar que enguany es volia analitzar fins a quin punt la crisi afectava la cooperació. Va excusar l'absència del Sr. David Abril i va dir que en el Seminari no hi participava cap dona com a ponent, ja que la Sra. Rosalina Tuyuc, de Guatemala, que hi estava convidada, no hi podria assistir. Va afirmar que pareixia que de part del Govern es volia rebaixar molt l'ajuda, que podria arribar fins al 50%, encara que David Abril, a Eivissa, havia dit que seria menys. Però, també va afirmar que la crisi no era solament econòmica, sinó que també hi havia crisi de valors democràtics. Va acabar explicant el programa previst i els ponents que hi intervindrien.

“Segons el capitalisme les inversions han de produir beneficis, si no se’n produeixen el sistema no funciona.”

A continuació, el Sr. Biel Caldentey, secretari general de l'STEI-i, va dir que a les paraules de Pere Polo no hi podia afegir gaires coses, que ell ja havia assistit al

mateix Seminari que s'acabava de celebrar a Eivissa, però va afirmar que la crisi era un parany i que nosaltres som víctimes conformistes. Que la gent del Sud no se n'ha sortit mai de la crisi, perquè no han conegut l'estat del benestar d'Occident. Que no hem de tenir por de parlar de política i que s'havia de combatre l'intent de voler despolititzar-ho tot. I així va quedar inaugurat oficialment el Seminari.

A les 17.30 hores, la Sra. Catalina Vanrell va presentar el Sr. Josep Manel Busqueta, membre del Seminari d'Economia Crítica Taifa, va dir que era economista i que s'havia especialitzat en desenvolupament econòmic i comerç internacional i que havia treballat molt sobre Bolívia. Josep Manel Busqueta es va disposar a explicar la seva ponència *Crisi econòmica i financera. Causes i conseqüències*. Va agrair a l'STEI-i que l'haguessin convidat i la presència dels assistents. Va començar aclarint el seu concepte de crisi. Segons el capitalisme les inversions han de produir beneficis, si no se'n produeixen el sistema no funciona. Satisfer les necessitats de les persones no és cap objectiu del capitalisme. Qualsevol procés capitalista ha de transformar els productes, mercaderies, etc. en diners. Si no hi ha rendiment no hi haurà inversió. Quan els productes: cases, cotxes, mercaderies en general, no es compren, això té conseqüències, i aquestes conseqüències provoquen la crisi. S'ha dit que la crisi l'havien provocada els financers, els banquers i la seva avarícia, quan a les facultats d'economia s'explicava que l'avarícia dels empresaris

produiria l'estat del benestar. El model té moltes contradiccions, ja que el que és bo per a un capitalista sol ser dolent per al sistema en general. Una de les causes de la crisi es remunta als anys 70 i és la globalització que comença a expandir horitzontalment les fàbriques que es duïen als llocs on els salaris eren més baixos.

Després va parlar de reptes globals com el canvi climàtic, les migracions, les guerres i el terrorisme, etc. Va afirmar que cada any es crema l'equivalent a 400 anys de feina fotosintètica de les plantes, extraient el carboni de l'atmosfera i generant dipòsits de carbó, petroli i gas. Hi ha un escalfament global molt més accelerat del previst. A final del segle XXI la temperatura mitjana pot haver pujat 6,4°. Les grans potències es reuneixen i no fan quasi res per solucionar el problema. El turisme mateix i els seus desplaçaments és el responsable d'un 14% de les emissions. I Kyoto només va preveure una reducció d'un 5%. Els països del Nord són els responsables i els del Sud els grans perjudicats, com sempre. L'Estat espanyol podia pujar les seves emissions entre 1997 i 2007 en un 15% i ho ha fet en un 52%, mentre que les Illes Balears ho han fet en un 76%. Després va explicar que les Illes som una superpotència turística planetària i va fer menció dels hotels que empresaris mallorquins tenen a tot el món, i la contaminació que tot això comporta, quan aquests empresaris són presentats i homenatjats davant la societat com a persones d'honor. Va acabar la seva explicació i no va quedar temps per fer debat.

A continuació la Sra. Catalina Vanrell va presentar el Sr. Miquel Ortega, professor i investigador de la Universitat Autònoma de Barcelona, que havia d'exposar la ponència *La crisi alimentària i energètica*. Ortega va començar parlant dels reptes de l'alimentació, el primer dels quals es referia als consumidors: moltes persones del món no tenen accés a l'aliment i presenten desnutrició, uns altres consumeixen gran quantitat d'aliments i obtenen sobrepès, que desemboca en el problema de l'obesitat, també es va referir als aspectes sanitaris i a la qualitat de l'alimentació. El segon repte es refereix als productors, molts dels quals abandonen les petites i mitjanes produccions, hi ha problemes per accedir als recursos bàsics per a la producció i és necessari un major desenvolupament rural. El tercer repte és el medi ambient que es va deteriorant, va fer referència a la biodiversitat, a la fertilitat de la terra, a la pressió sobre l'aigua escassa, al canvi climàtic i a l'excés de consum de petroli. El quart repte el va referir als nous actors i actors reforçats: les empreses energètiques, els inversors financers, la indústria química i la bioquímica i la concentració en alguns punts de la cadena alimentària.

“Que s’havia d’evitar la dependència energètica del petroli i de les seves conseqüències...”

En segon lloc va parlar del consum, de la concentració de la cadena alimentària en poques empreses, de la pujada dels preus en el mercat internacional durant el bienni 2008-2009, dels conflictes generats, com és la crisi en una majoria de països i també va parlar de les causes: el clima poc favorable i les males collites; els agrocombustibles, que substitueixen els cultius dels productes bàsics; la pujada del preu del petroli; l'especulació de matèries primeres; la depreciació del dòlar; el canvi del rol de Xina en el mercat internacional; l'increment de la població mundial i el canvi d'hàbits; la disminució de polítiques de regulació de preus i estocs i la retirada d'incentius a la producció a Europa i als Estats Units. D'entre les propostes per afrontar els reptes va parlar de la solució clàssica dels darrers 30 anys: que augmentàs la industrialització tecnològica de l'agricultura, que disminuís la intervenció pública, que hi hagués més comerç internacional i que es creassin xarxes d'ajut humanitari durant les crisis més greus.

Va explicar que els termes clau eren: l'accés als recursos, el model de producció agroecològic, el comerç i la transformació d'aliments, el consum d'aliments i el dret a l'alimentació, les polítiques agrícoles i l'organització d'agricultors, la prioritització dels mercats locals i la producció d'aliments adequats a les necessitats de la zona. Que s'havia d'evitar la dependència energètica del petroli i de les seves conseqüències i s'havia d'augmentar la producció agrària. I es va passar a fer un debat en el qual hi va haver unes quantes intervencions sobre els temes explicats.

Seguidament també va ser la Sra. Catalina Vanrell la que va presentar el Sr. Rafael Gentili, diputat argentí, que va explicar la ponència *Empreses transnacionals a Amèrica Llatina*. Gentili va definir les transnacionals com a societats creades en un país d'acord amb la seva legislació i que s'implantaven en altres països mitjançant filials i d'acord amb les lleis d'aquests altres països. Va explicar els diferents tipus de transnacionals. Després va exposar mitjançant quadres de dades, gràfics de barres i circulars els fluxos de la inversió estrangera directa en els diferents estats del món. Un quadre detallava les 25 transnacionals més importants del món.

L'Estat espanyol hi tenia Telefònica en el lloc onzè i després va presentar un gràfic comparatiu de les inversions estrangeres i les nacionals públiques i privades.

La segona part de la ponència es referia a les transnacionals d'Amèrica Llatina. Va començar amb dades per saber on arribava la inversió estrangera directa en el món i després es va referir a Amèrica Llatina i el Carib, ho va fer per països i territoris receptors, i més gràfics sobre la distribució sectorial de les vendes de les majors empreses transnacionals. Després va mostrar gràfics de les seixanta majors ET segons les vendes de 2007 i l'Estat espanyol hi tenia col·locada Telefònica en primer lloc, Repsol en el setè i Endesa en el setzè. També va mostrar un gràfic dels ingressos nets d'inversió estrangera i el PIB dels diferents països llatinoamericans. Després va mostrar les diferents ET d'Amèrica Llatina i les seves inversions a l'estranger. A continuació es va referir a les ET dels països en desenvolupament.

En una tercera part es va referir a les transnacionals a Argentina, les 200 més importants i les seves vendes reflectides en el PIB. Va parlar de les empreses segons si eren estatals o estrangeres, la producció segons la seva activitat (comparava la producció del 1997 i del 2007), segons si eren productores de béns o de serveis, va detallar també les 20 primeres empreses argentines segons les vendes i segons l'activitat, i també es va referir a grups estrangers nous amb estratègies d'expansió.

Va fer una menció especial de les empreses mineres, de les quals va mostrar mapes i fotos. Va continuar un debat sobre el tema, que havia estat tot sobre explicació de dades, quadres i gràfics.

El dijous, 12, a les 17 hores, la Sra. M. Antònia Font, secretària d'Ensenyament públic de l'STEI-i va presentar el Sr. Hugo Yaski, secretari general de la Central dels Treballadors Argentins (CTA) i president de la Internacional de l'Educació a Amèrica Llatina, que va exposar la ponència *Iniciatives de cooperació Sud - Sud*.

Hugo Yaski va explicar que existien dos tipus de governs a Llatinoamèrica, un format pels països que tenen adscripció total a la idea del lliure comerç (Mèxic, Perú, Colòmbia) i que es caracteritzen per un major grau de penetració del neoliberalisme, una bona relació amb els Estats Units i en els quals l'Estat juga un paper secundari i el poder està en el sector empresarial i l'altre tipus de govern format pels països, els governs dels quals tendeixen cap a un major control del mercat i del comerç (Bolívia, Veneçuela, Equador, etc.) i que es caracteritzen per concedir millores socials a les capes més desprotegides, la seva relació amb els EUA no destaca per damunt de cap altra i el poder es troba en els sectors de l'esquerra. Va dir que per possibilitar la cooperació Sud - Sud existia ALBA (Aliança Bolivariana dels Pobles per a Nostra Amèrica - Tractat de Comerç dels Pobles) per poder construir estratègicament un projecte que permeti un marc d'integració econòmica

i social. I que tenien com a obstacle les tendències cap a un món unipolar entorn d'Amèrica, la corrupció que envaeix molts de governs i els que els envolten i una orgia de privatitzacions. Contra tot això s'haurà de lluitar per aconseguir una vertadera cooperació, que és totalment necessària. I aquí va acabar la seva intervenció i va començar el debat que va tenir moltes intervencions.

“...l'únic mètode per sortir-ne era l'abaratiment del capital mitjançant els descobriments, l'esforç del govern i l'avanç tecnològic.”

Acte seguit, la Sra. M. Antònia Font va presentar el Sr. Juan Rodríguez Recio, coordinador de Projectes de Cooperació d'Ensenyants Solidaris, que va dissertar sobre el tema *Les altres crisis*. Juan Rodríguez va dir que les crisis s'havien anat produint d'una manera cíclica sempre i que l'únic mètode per sortir-ne era l'abaratiment del capital mitjançant els descobriments, l'esforç del govern i l'avanç tecnològic. Va explicar que el sistema físic, energètic i material ha estat el responsable de la pujada espectacular de l'actual sistema industrial i que el sistema econòmic capitalista funciona amb les seves pròpies regles, que no tenen res a veure amb el que havia dit anteriorment i el sistema monetari ha de continuar creixent pel sistema de l'interès compost. Va insistir en el fet que el nostre principal problema era la dependència del petroli i la possibilitat del seu esgotament i que no estàvem preparats per sobreviure sense l'or líquid. Que els principals efectes de la crisi es produïen en els països en desenvolupament i que augmentava la pobresa i la fam d'una manera exponencial i el deute extern, que era totalment injust. Va afirmar que el fet de no alliberar-los d'aquest deute era immoral. Va dir que la societat de masses i de consumidors havia produït una greu comunicació que havia desembocat en una crisi de valors i d'identitat. Que la globalització no havia aconseguit el desenvolupa-

ment, ja que el PIB i l'IDH eren dos indicadors que conduïen a l'engany sistemàtic. Que hi havia realment una greu crisi del model actual de cooperació i que realment sempre havien estat els països del Sud els que havien ajudat els del Nord.

Va parlar del consum, de la publicitat i del crèdit com a responsables directes de la crisi i va reclamar una revisió crítica de la cooperació internacional, ja que aquesta s'havia de dur a terme com a redistribució, responsabilitat i obligació. Per acabar va parlar de diferents crisis que enumeram: del model de civilització industrial, de valors, del model d'estat, dels drets humans, dels processos migratoris i creixement humà desigual, de l'educació, de l'alimentació i del camp, del petroli, de l'energia nuclear, de les identitats culturals, dels sistemes de protecció social, dels models

de sistemes sanitaris, dels productes farmacèutics, dels models humans de ciutat i urbanístics, dels models de comunicació, dels models de participació ciutadana (polítiques partidistes, plataformes, etc.). A aquesta intervenció va seguir un debat sobre el tema que va ser molt interessant.

El divendres, 13, a les 17 hores, la Sra. Aixa Tobaruela, cooperant de l'STEI-i, va presentar el Sr. Joan Buades Beltran, expert en turisme i medi ambient, que havia d'exposar el tema *La crisi mediambiental. Impacte de les empreses turístiques*

balears al Sud. Va dir que és professor de secundària a Eivissa i membre d'Albasud que treballa a Managua, en turisme sostenible. Que és membre del grup d'investigació de Ciències de la Terra de la UIB, que va ser diputat i que ha escrit llibres i articles sobre turisme, medi ambient i colonització turística.

Joan Buades va agrair a l'STEI-i que l'haguessin convidat i va dir que parlaria sobre el tema que el planeta s'està acabant i sobre les empreses turístiques d'aquí en els països del Sud. Va parlar de la bomba P, ja que la població no para de créixer des del segle XIX i que durant el segle XX es va quadruplicar, majoritàriament a Àsia i Àfrica i això suposa desaparèixer el nombre de consumidors. En segon lloc va parlar del repte que suposa una economia sense fre, ja que des de 1820 l'economia s'ha multiplicat per 42 i només ens en beneficiem un 28% de la població, ja que quasi 3.000 milions de persones han de passar amb dos dòlars al dia. Nosaltres venem sense barreres als països del Sud, mentre ells no poden accedir als nostres mercats. Va explicar que el món està governat per les transnacionals i no pels polítics i que 70.000 empreses controlen tot el que es produeix, això és el que s'anomena turbocapitalisme. Des que s'ha produït l'actual saqueig, que anomenen crisi, s'ha tibat entre 30 i 80 vegades el que costaria complir els Objectius del Mil·lenni. Segueix explicant les causes de la crisi actual: la globalització financera i la producció de la bombolla corresponent, la fi de la paritat de l'or i el dòlar, els mercats de futurs, és a dir,

fer transaccions sobre béns que no existeixen. També va parlar que la dinàmica financera a vegades ha sobrepassat 50 vegades el PIB. Va explicar també la sobrevaloració de la borsa i les seves conseqüències, o la producció desbocada de la construcció, els crèdits, l'excés d'oferta, l'especulació, i el fre de la demanda davant la pujada insostenible, les hipoteques que no es poden pagar, etc. I entre les conseqüències de la crisi va destacar: la caiguda d'empreses financeres, la impossibilitat d'operar, el fre de l'activitat econòmica, la concentració d'empreses i capitals, el col·lapse del comerç internacional, el PIB s'estavella, la capitalització baixa, atur, recessió salarial, flexibilitat laboral i precarietat, increment de la desigualtat i la pobresa, manca de recursos per a l'estat del benestar. Si ens volem enfrontar a la crisi, ens haurem d'enfrontar al capitalisme.

“...la bona relació amb la dictadura de Franco i els hotels que tenen avui en dia a tot el món, aconseguint medalles i evadint impostos.”

Després va començar a parlar de la globalització i el turisme i de les dècades dels 70, dels 80 i de la dels 90, que va ser la dècada daurada, que va coincidir amb l'entrada d'inversors japonesos, àrabs i

europaus, amb la revolució tecnològica i internet i amb la liberalització del sector aeri. És l'època en què l'hostaleria es va convertir en un imant per al turbocapitalisme. És l'època del gran desenvolupament de les línies aèries, el turisme, les immobiliàries, les finances i les telecomunicacions. Va explicar que entre les 60 primeres companyies del món, n'hi havia 8 de l'Estat espanyol i cinc eren de les Illes Balears. I aquestes per aconseguir més beneficis han deslocalitzat els negocis a qualsevol part del món. Va anar parlant dels hotels i dels beneficis de SOL MELIÀ, de RIU, de TUI, de MATUTES, etc. Va detallar la gran inversió que s'ha fet a la República Dominicana, sense que hagi suposat un augment del nivell de vida de la població. I quan han fet alguna obra important ha estat per separar la població turística de la nadiua. Va seguir desgranant les inversions i riquesa de Sol Melià al Carib, Brasil, Marroc i després va explicar amb tota casta de detalls l'evolució de l'empresa Barceló, la bona relació amb la dictadura de Franco i els hotels que tenen avui en dia a tot el món, aconseguint medalles i evadint impostos. Va ser un bombardeig constant de dades i d'imatges significatives. Si es vol ampliar la informació es recomana la lectura del seu llibre *Do not disturb Barceló*, publicat enguany. No hi va haver torn de preguntes, sinó una estona de descans.

Seguidament, el Sr. Biel Caldentey va presentar el Sr. Marcos Roitman que exposaria la ponència *Respostes des del Sud: la nova esquerra a Amèrica Llatina*. Va dir que havia nascut a Santiago de Xile el 1955, que era doctor en Ciències Polítiques a la Universitat Complutense de Madrid, del Comitè d'ATTAC, articulista d'un diari mexicà d'esquerres, director de la càtedra d'Amèrica, expert compromès, autor de llibres sobre el tema de la democràcia i l'esquerra, etc.

“Va considerar que Brasil no era d'esquerres i Xile tampoc, ja que la crisi sempre recau sobre les classes treballadores.”

Marcos Roitman va agrair a l'STEI-i que l'haguessin convidat al Seminari i va manifestar que ell havia fet una excepció pel grau de compromís del sindicat, ja que no sol acceptar invitacions a participar en actes d'aquest tipus en temps de classes. Va començar fent tres consideracions prèvies, tres postulats bàsics:

- Enunciar un problema no significar estar-hi d'acord.
- No es pot confondre la crítica amb l'argument.
- No es pot demanar la lluna en un cove.

Va explicar els postulats amb exemples i al llarg de l'explicació els anava utilitzant. Va dir que eren consideracions bàsiques en el debat teòric, que era polític, que la teoria és molt important i que el neoliberalisme se n'ha encarregat de desqualificar-la, però la teoria és molt important perquè configura una praxis. L'esquerra necessita la teoria i la dreta ha intentat i quasi ha aconseguit desarticular-la. Va passar a fer un repàs històric de diferents països d'Amèrica Llatina, dels diferents cops d'estat i dels governs que han tengut. Va assenyalar que tots els cops d'estat sempre es feien amb l'aliança de les classes dominants amb l'exèrcit. Va parlar dels casos de Xile, Argentina, Bolívia, Brasil, Veneçuela, Paraguai, Colòmbia, Panamà, El Salvador, Nicaragua, Cuba, Mèxic, etc. Va dir que la dictadura de Xile va suposar la refundació de l'ordre i que va ser el primer laboratori del neoliberalisme. Va suposar la despolitització de la

política, va aparèixer la política de gestió, qualsevol ho podia fer. El mercat es va fer amo i senyor de totes les coses i es va anar desarticulant l'esquerra. Fins que va arribar un punt d'inflexió quan va triomfar la revolució sandinista a Nicaragua. És el moment en què des dels EUA es dona suport a les dictadures perquè no arribàs el comunisme a Llatinoamèrica. Apareix amb Ronald Reagan el concepte de guerra de baixa intensitat, és donen doblers a la contra de Nicaragua per lluitar contra el sandinistes. Amb la invasió de Panamà semblava que no hi havia possibilitats per a l'esquerra a Amèrica Llatina. Després va caure el mur de Berlín i els règims de l'anomenat socialisme real dels països de l'est d'Europa, i ja no feien tanta falta les dictadures. És el moment en què es desqualificava la vella esquerra anticapitalista. Va seguir parlant de l'evolució política dels diferents països. Va parlar d'un altre punt d'inflexió, el 1994, amb la revolució "zapatista" i és quan comença el desenvolupament indígena a Llatinoamèrica i arriba la necessitat de definir una nova esquerra. En els països que es va fer un gir cap a l'esquerra, el punt de partida és la identitat. Segons el conferenciant aquests països són: Bolívia, Equador i Veneçuela, que es poden considerar d'esquerres perquè es defineixen com a anticapitalistes. El socialisme neix com un procés d'humanització. Els tres països citats i Cuba són els únics països d'esquerres. Va considerar que Brasil no era d'esquerres i Xile tampoc, ja que la crisi sempre recau sobre les classes treballadores. Occident, en canvi, acusa els dirigents d'aquests països de populistes, indigenistes i neoestalinistes.

Sorgeixen els antisistema i enemics de la globalització que són acusats de frustrats, antioccidentals i descendents dels fracassats del maig del 68.

S'estan elaborant documents per entitats com la FAES contra l'avanç de l'esquerra i s'estan enviant milions cap a Amèrica Llatina per reconstruir una nova dreta. No existeix gir cap a l'esquerra, sinó que els països que ho han fet són atacats des d'Occident per totes bandes. Va acabar la seva intervenció i es va iniciar el debat. Biel Caldentey va intervenir per qüestionar, discussió que ja havia tengut amb el conferenciant a Eivissa o com a amic, el fet que el conferenciant no posàs com a d'esquerra el govern d'Uruguai i de centre esquerra el de Brasil, perquè hi ha hagut molts avanços socials en aquests països i que si no fan més és pels problemes de representació electoral. Roitman va afirmar que són polítics de gestió i per això poden gestionar socialment. Varen seguir altres intervencions demanant pel govern d'altres països llatinoamericans, mentre que el ponent va defensar el seu model d'esquerra. Va dir que l'esquerra ha de defensar un projecte ètic, que la democràcia ha de ser una pràctica, que s'ha de manar obeint, i que sense manar obeint no hi ha democràcia. Per això no tots som demòcrates, per això la dreta no vol "Educació per a la ciutadania". Va acabar afirmant que si no hi ha ètica no hi ha esquerra. Seguidament, Biel Caldentey va donar per acabat el Seminari i va expressar la voluntat de l'STEI i de continuar amb aquests debats d'idees i projectes per impulsar actuacions per a un altre món possible i necessari davant la globalització neoliberal. □

Jornades del Marc Unitari de la Comunitat Educativa de Menorca sobre

Organització escolar: quina i per a què?

Moviment de Renovació Pedagògica de Menorca

Les jornades del MUCEM (Marc Unitari de la Comunitat Educativa de Menorca) del passat mes de novembre varen tractar sobre l'organització escolar. Varen ser dirigides per un expert en la matèria, el Sr. Miguel Ángel Santos Guerra, catedràtic de didàctica i organització escolar a la Universitat de Màlaga, el qual oferí una conferència pública el divendres i una jornada de treball amb els docents el dissabte.

Alguns potser pensaran que parlar d'organització escolar és un assumpte de caràcter tècnic o funcional, una qüestió d'ordre intern dels centres sobre la qual poca cosa podem dir. No és certament així. La intenció del MUCEM, com a organitzadors de les Jornades, era precisament abordar una anàlisi de l'organització escolar des d'una perspectiva més profunda que ens permetés entendre millor la realitat de cada centre escolar. Perquè no és el mateix fer les coses d'una manera o d'una altra. L'organització escolar no és asèptica ni neutral, sinó que respon implícitament a una determinada concepció educativa i d'ella se'n deriven conseqüències importants.

“...l'organització escolar a vegades fracassa perquè pensam que fracassarà.”

L'organització escolar, segons Santos Guerra, s'ha enfocat sovint des de perspectives errònies. A vegades s'han volgut aplicar teories científiques

Margalida Campins, del MRPM i Miguel Ángel Santos

procedents del camp empresarial o de les grans burocràcies que difícilment s'avenen amb la naturalesa i finalitats de l'escola. Altres, respon a una concepció mecanicista i funcionalista, com si els centres escolars fossin una maquinària que funciona exactament igual independentment del temps, les persones i el context. Fins i tot, quan s'ha enfocat l'organització al servei de la didàctica no s'ha tingut en compte que ella mateixa, la pròpia organització, implica, de forma clara o oculta, tota una sèrie d'aprenentatges.

Aquesta manca d'atenció i aprofundiment en l'organització ha quedat en evidència a l'hora de posar en marxa una reforma educativa. Va passar amb la LOGSE i molt temem que torni a passar ara a l'hora d'aplicar l'ensenyament per competències. Es parla dels principis filosòfics, de les teories de l'aprenentatge que fonamenten la nova pràctica educativa, del disseny curricular, dels canvis metodològics... però no s'atén la dimensió organitza-

tiva que farà possible tot això. L'organització escolar és el marc on es desenvolupa el projecte educatiu, però és a la vegada part d'aquest mateix projecte.

Seguidament, destacarem algunes qüestions que plantejà el Sr. Santos Guerra a l'hora d'abordar la reflexió sobre l'organització escolar:

En primer lloc, caldria clarificar si entenem el mateix quan parlem d'organització escolar. A vegades creim que parlem del mateix quan en realitat parlem de conceptes diferents. Quan no compartim els codis tenim dificultats importants per entendre'ns i arribar a un consens. **S'ha d'assegurar que els codis són compartits i coneguts per tothom** a l'hora d'encetar la discussió.

- Hem d'anar alerta amb les "profecies d'auto-compliment": dit en paraules més senzilles, l'organització escolar a vegades fracassa perquè pensam que fracassarà. Enfront d'aquesta idea de fracàs **hem de pensar que podem canviar coses.**
- L'enemic al qual ens hem d'enfrontar és la rutina. El model organitzatiu que tenim és, en general, tan potent que no deixa aparèixer la necessitat de planificar de manera diferent. **Els models actuals es caracteritzen per la seva rigidesa**, i en condicions adverses dificulten el sorgiment de preguntes i els plantejaments crítics. Enfront de la rutina diària hem de trobar espai per explicitar les preocupacions i pensar formes alternatives de funcionament.

- En ocasions **hi ha actuacions poc racionals** en la nostra feina diària. La nostra pràctica organitzativa no és sempre coherent amb els plantejaments pedagògics que subscriuim. O és lògic, per exemple, pretendre un ensenyament interdisciplinar en una estructura organitzativa departamental? Té sentit parlar d'agrupaments flexibles sense modificar els espais?
- Estam tan implicats en l'organització que ella mateixa ens impedeix analitzar-la. **Hem de conèixer l'organització**, estar atents a l'entrellat organitzatiu dels nostres centres escolars per analitzar-lo i comprendre'l en profunditat. Hem d'aprendre a observar i a ser observats, a contrastar i a interpretar l'escenari de la nostra pràctica quotidiana, sempre carregat de significats. Altrament, ens pot passar, com diu Santos Guerra, com als peixos que viuen dins una peixera, que no saben què és l'aigua, precisament perquè estan immersos dins ella.
- També **influeix la pressió social** dels qui Santos Guerra anomena "majories unànimes" que actuen sobre els "individus discrepants". No hem d'intentar cercar fets de la realitat per justificar el que fem, "la lògica de l'autoengany", sinó, a partir de la reflexió i el treball en petits grups, maldar de fer evident les necessitats de canvi.

"...pel que fa a les dimensions dels nous centres, aquestes haurien de ser més humanes encara que la despesa inicial sigui major."

- Convé **crear primer un estat d'opinió favorable i després exigir.** Per exemple, pel que fa a les dimensions dels nous centres, aquestes haurien de ser més humanes encara que la despesa inicial sigui major. A mig termini caldria veure si no sortiria

Miguel Ángel Santos Guerra, catedràtic de didàctica i organització escolar a la Universitat de Màlaga

a compte, ja que podríem estalviar recursos pel fet que milloraria la convivència, la comunicació i la participació dels implicats.

- S'ha de **millorar la comunicació des de baix cap a dalt**, des del professorat a les jerarquies administratives superiors. Aquesta, deia Miguel Ángel, està "cortocircuitada". Només funciona en sentit descendent i així es fa molt difícil avançar en la millora de l'organització.
- És possible cercar i proposar-nos l'eficàcia en la nostra professió. L'organització escolar requereix d'un vessant pràctic i eficient que no podem desestimar, però per damunt de tot ha d'estar regida pels **principis ètics**. I no en l'aspecte teòric, com sol passar amb els temes transversals com la solidaritat o l'educació per a la pau. Ens cal tot un decàleg que orienti la nostra forma d'actuar. Santos Guerra ens proposa:

ANTEPOSAR a la certesa, la incertesa; a la simplicitat, la complexitat; a l'individualisme, la col·legialitat; al voluntarisme, la institucionalització; a la clausura, l'obertura; a la queixa, la transforma-

ció; a la fredor, l'emoció; a la neutralitat, el compromís.

Nota : Podeu trobar íntegra la conferència a la pàgina web del MRPM: www.mrpmenorca.cat i consultar la bibliografia i articles educatius de Miguel Ángel Santos Guerra al seu blog *El Adarve*

Formen el MUCEM: Associació d' Educació de Persones Adultes de Menorca; Moviment de Renovació Pedagògica de Menorca (MRPM); STEI-i; FETE-UGT; FE-CCOO; Federació d' Escoles Infantils de Maó; Patronat Municipal d'Escoles Infantils de Ciutadella i Federació d'Associacions de Mares i Pares d'Alumnes de Menorca (FAMPA) □

Informàtica Ciutat

www.informaticiaciutat.com

*Venda d'equips informàtics i servei tècnic:
Càmeres ip de vigilància
Dinmy Web
Servei a Domicili*

Tel. : 971-28 98 98
Fax: 971-45 16 94
E-mail: tenda@informaticiaciutat.com
C/ de la Balanguera, 10 baixos
07011 - Palma de Mallorca

El Fòrum Mundial de la Formació Professional i Tecnològica, amb la participació de Pere Polo Fernández de l'STEI-i

Joan Lladonet i Escales, coordinador de Pissarra

Des del 23 al 27 de novembre es va realitzar a Brasília el Fòrum Mundial d'Educació, centrat en la Formació Professional i Tecnològica. Hi va participar la Sra. Claudia Jacint, integrant de la Fundació SES (Sustentabilitat, Educació, Solidaritat) i el Sr. Alberto Croce, com a integrant del Comitè Internacional del Fòrum Mundial d'Educació. De l'Estat espanyol, entre d'altres, a més del Sr. Pere Polo, representant de l'STEI-i, hi va assistir Albert Sansano, representant dels STES i Leslie Toledo, de la Federació de MRPS del País Valencià.

“...hem d'elegir entre fer un aliança global per cuidar-nos de la terra i uns dels altres o caminarem cap a la destrucció de tot i de tots...”

Les activitats varen ser obertes i es varen dur a terme en el Centre de Convencions Ulysses Guimarães, en què varen assistir les aproximadament 15.000 persones inscrites (estudiants, professors, investigadors, treballadors, governs, sindicats, associacions i persones de la societat civil organitzada de tot el món). Hi varen participar delegacions de tots els estats de Brasil (se celebrava que havien transcorregut 100 anys des que es varen realitzar les primeres inversions del Govern Federal en l'educació professional), i també de molts països del món, destacant la

presència d'educadors africans i de distints països àrabs. A l'obertura hi va ser present el president Lula, que va assenyalar, en les seves paraules, que la seva vida va canviar radicalment a partir d'haver pogut fer de molt jove un curs de formació professional. Segons ell mateix va testimoniar, gràcies a aquest curs va ser el primer dels seus germans a poder aconseguir millor ocupació, comprar una interlocutòria i arribar a tenir una casa pròpia. I va instar els seus successors a continuar obrint escoles de formació professional o tècnica perquè els joves del seu país tinguin millors oportunitats en el futur i puguin competir amb els joves de qualsevol país del món.

S'ha de destacar la participació de la Caravana de l'Amnistia que va voler fer un acte de record i homenatge per totes les persones que sacrificaren la seva vida per la democràcia i un acte de justícia i desgreuge per Paulo Freire, un dels majors exponents de l'educació brasilera i mundial, per la persecució que va rebre en temps de la dictadura que el va obligar a viure en l'exili fins a la dècada dels anys 80 del segle passat.

Els eixos temàtics de les ponències i dels debats varen ser:

- I - Educació, treball i desenvolupament sustentable
- II - Educació, cultures i integració
- III - Educació, ètica, inclusió i diversitat

Les intervencions dels ponents eren espectaculars davant més de 3.000 persones de públic que es trobaven presents a l'auditori a cada un dels actes que se celebraven. El teòleg i filòsof Leonardo Boff va afirmar que "Un altre món no és possible, és necessari", mentre tots els assistents es posaven drets i aplaudien. També va afirmar que "passam per uns moments crítics de la història de la humanitat i hem d'elegir entre fer un aliança global per cuidar-nos de la terra i uns dels altres o caminarem cap a la destrucció de tot i de tots".

Pere Polo, director de l'Escola de Formació en Mitjans Didàctics, va exposar a l'eix I. Educació, treball i desenvolupament sustentable la ponència *Formació de treballadores i treballadors d'educació professional i tecnològica: sabers, metodologies i pràctiques pedagògiques*. De la seva interessant intervenció, traduïm del castellà i transcrivim la part final de la seva ponència, subtítolada *Perspectives de futur de la Formació Professional*:

El que interessa quan parlem de Formació Professional és saber o preveure cap a on hauria d'evolucionar la planificació de l'ensenyament durant aquesta etapa, perquè la FP no és un ensenyament a part del sistema educatiu, com ho semblava fa unes desenes d'anys, la FP ha d'estar al dia per contribuir a la millora i a l'elevació del nivell del sistema educatiu, les necessitats productives d'una economia en crisi i amb la certesa i amb la necessitat de sortir d'ella. No hi ha cap dubte que de cada dia més s'haurà d'articular la formació professional amb la

formació per a la vida, amb la formació universitària o amb la formació general.

Jordi Planes, del "Grup de Recerca, Educació i Treball (GRET)" de la Universitat Autònoma de Barcelona, en *La necessària "metamorfosi" de la FP* explica sobre el tema:

"...habitualment es confon necessitats del mercat de treball amb les necessitats de la demanda -empresaris- (al mercat de treball, per convenció, anomenem "oferta" a les persones disposades a treballar -població activa- i "demanda" als requeriments dels empresaris).

Hem de recordar que el mercat de treball està compost tant per la demanda, com per l'oferta (les persones formades disposades a treballar, o sigui, la població activa) i que els canvis en la quantitat i en el nivell de qualificació de l'oferta de treball, com hem indicat anteriorment, han estat un potent factor de transformació del comportament dels empresaris en la contractació.

Cal assenyalar que els cicles formatius que anomenem FP són només una de les vies possibles perquè les persones adquireixin les competències requerides per a la seva feina i productivitat. La nostra població activa està composta per persones que tenen nivells i especialitats d'estudis distints que competeixen entre si, en molts casos, fins i tot tenint perfils formatius distints, per les mateixes ocupacions.

Aquest fet, en el futur, lluny de tendir a reduir-se, hauria d'augmentar per la complexitat dels itineraris formatius que donen accés a ocupacions semblants. En aquest marc, perd sentit la pretensió que la formació professional, per si mateixa, hagi de respondre als requeriments de capacitats productives de les nostres economies.

Les dades presentades a continuació són el resultat, en procés de publicació, d'una investigació "Especialitat de formació, especialitat d'ocupació i resultats d'inserció", ESFOREM, finançada pel Programa I+D+I de la Subdirecció General d'Investigació (ref: SEJ2006-13210/SOC1) i coordinada per l'autor d'aquest article. Si considerem les dades disponibles per al nostre país, observem que aproximadament la meitat dels joves accedeixen a l'ocupació amb titulacions de caràcter general.

Però fins i tot aquells que accedeixen a l'ocupació des de titulacions professionals recopilades en el Catàleg Nacional de Qualificacions Professionals –CNCP– (definit per l'Institut Nacional de les Qualificacions –INCUAL–), que estableix una relació biunívoca per als titulats de FP entre la seva formació i les ocupacions en què haurien de treballar, només en una tercera part ho fa en les famílies professionals i nivells previstos per l'esmentat catàleg.”

“...elevant el nivell educatiu dels joves, que representen el futur i que hauran de seguir formant-se al llarg de tota la vida.”

Seguint les orientacions del mateix investigador puc afirmar que no sembla que a uns ni a altres els vagi sensiblement pitjor ni millor en la seva inserció professional. Si s'observa al conjunt dels joves no universitaris (l'Enquesta de Transició Educativa Formativa i Inserció Laboral, ETEFIL, no inclou els titulats universitaris), els que treballen en “allò per a la qual cosa es varen formar” no aconseguen la cinquena part dels joves. Un creixement del nivell de formació que es desenvoluparà al llarg de la vida requereix un comportament més flexible que permeti fer ajustaments en el mercat de treball.

Si els treballadors només fossin capaços de treballar en allò per a la qual cosa es varen formar, no sabríem en què podrien treballar els que únicament disposen de titulacions de caràcter general. La línia que separa les diferents formacions professionals i la que ho fa entre formació professional i formació general desapareix quan es parla de formació durant tota la vida. Per tant, no hi ha un model únic, ni millor que els altres, perquè els joves hagin d'adquirir les capacitats productives que requereix l'economia. Però tots els països tenim un objectiu comú en totes les modalitats de formació: elevar el nivell educatiu dels joves, que representen el futur i que hauran de seguir formant-se al llarg de tota la vida.

Dues persones que hagin seguit un mateix cicle de formació tenen, de fet, competències distintes, encara que hagin compartit assignatures, professors i exàmens, perquè es poden garantir algunes competències comunes, però no totes. La realitat ens ha ensenyat que el model de realitzar una Formació Professional en funció de les necessitats dels empresaris no és eficaç, perquè les empreses no estan ben informades sobre les seves necessitats a mig i llarg termini i perquè les persones que han de formar-se, que en formació inicial són els joves, no obeeixen les indicacions i es comporten seguint criteris diferents als dels planificadors i orientadors. A tot això se li ha d'afegir que els temps que necessiten les institucions educatives per reaccionar davant les noves demandes, són molt més llargs que els dels canvis d'aquestes demandes. Però tot això no significa que la Formació Professional deixi de tenir sentit o importància en el futur ja que, segons Jordi Planes, manté, i raonablement mantindrà, cinc funcions primordials per als nostres mercats de treball:

- Proveir de professionals especialitzats per a alguns segments d'ocupació que ho requereixin.
- Proporcionar als seus titulats, a partir de l'especialització, competències útils, en un ventall molt més ampli del previst, entre altres les relatives a establir connexions entre els sabers, el seu context i la seva aplicació.

- Constituir una de les vies per elevar el nivell educatiu de la població, però sense entrar en competència, sinó en coproducció, amb les altres.
- Ser el pont d'accés a formacions ulteriors, ja siguin de caràcter professional o general; ser el trampolí per elevar el nivell d'educació de la població.
- Jugar un paper primordial en la prevenció i la recuperació del fracàs escolar.

En el mercat de treball les ocupacions majoritàriament són exercides per persones amb diferent formació inicial, i això s'amplia si ens referim a l'ocupació del sector de serveis, però hi ha sectors professionals que demanen persones formades de manera molt específica i aquest tipus de formació s'adquireix a través de la Formació Professional o de la Universitat.

“La FP juga i pot jugar un paper encara major i primordial per reduir les taxes de fracàs escolar i abandó prematur...”

Encara que moltes persones no treballin “en allò per a la qual cosa es varen formar”, com hem dit anteriorment, això no indica que la seva formació no serveixi per treballar en el que treballen. Segons l'enquesta ETEFIL, mentre només un terç dels titulats treballen “en allò per a la qual cosa es varen formar”, segons el Catàleg Nacional de Qualificacions Professionals, el 85% d'aquests titulats consideren que hi ha una relació satisfactòria entre el seu treball i la seva formació.

La FP juga i pot jugar un paper encara major i primordial per reduir les taxes de fracàs escolar i abandó prematur de l'educació si aconseguix oferir una formació atractiva per a gran part dels joves que, per diferents raons, no estan disposats a continuar

una formació general. Aquest objectiu és molt important per a l'Estat espanyol, perquè té elevades taxes de fracàs escolar. Per tant i seguint el mateix autor, perquè la Formació Professional respongui a les necessitats del mercat de treball, ha de:

- pensar i programar la FP com un sistema compost de multitud de subsistemes i no aïllat de la formació general, amb la qual no entra en competència pels alumnes sinó amb la qual comparteix un objectiu comú: elevar el nivell general de formació de la població.
- flexibilitzar l'oferta de la Formació Professional formal, per adaptar-se, en mètodes, objectius i organització als requeriments d'un públic ampli que va des dels adults que desitgen reingressar en l'educació formal, fins als fracassats escolars, passant pels actuals estudiants de FP.
- reforçar i ampliar els ponts i vincles entre la Formació Professional i la formació general i, també entre els diferents cicles de Formació Professional, a fi d'elevar de forma generalitzada el nivell de formació i d'avançar cap a models de formació més oberts i transitables, per part dels usuaris, que incloguin l'educació no formal i informal.
- Augmentar les ocasions de coproducció entre institucions de formació formal, tant de professional com de general, informal i no formal, perquè no es

limitin a la revalidació de la formació no formal i informal per mòduls d'ensenyament reglat, com tendeix a fer el Sistema Nacional de Qualificacions Professionals.

- Desenvolupar instruments de programació de la Formació Professional que tinguin en compte els comportaments i interessos de tots els agents implicats (particularment dels joves, els adults en formació i els empresaris); que es preocupin per fer atractives les seves ofertes als seus estudiants potencials i que considerin les característiques institucionals dels sistemes d'educació i formació, així com els desenvolupaments institucionals del mercat de treball.

Un altre especialista, Daniel Jover Torregrosa, expert en educació i ocupació, sociofundador de l'Equip Promocions i membre de l'Institut Paulo Freire i de la Xarxa d'Economia Solidària, parla d'una Formació Professional "com el mitjà més important per aconseguir competències i per adaptar-se a les exigències de la producció i les necessitats de

l'empresa. Però fomentar un model de FP que promou individus tècnicament destres, però inhàbils socialment per adaptar-se i saber relacionar-se amb les empreses i les seves necessitats suposa estar cecs als desafiaments transversals del nostre temps històric, que no es limita només a saber fer, sinó també –i sobretot– a saber pensar, saber emprendre, cooperar i innovar.”

Resumint la visió de Daniel Jover en l'article *Un diàleg permanent*, he de dir que aquesta visió és fonamental, perquè desterra del panorama formatiu la visió d'educar tenint en compte l'entorn econòmic productiu del territori, igualment ho fa amb la pretensió d'ensinistrar només per a l'adequació tecnològica i productiva i l'obtenció ràpida de treball en el mercat laboral.

La Formació Professional que es desenvolupa en la primera dècada del segle XXI (la que integra en el mateix sistema la Formació Professional Inicial, Ocupacional i Contínua) continua arrossegant molts defectes de la que s'impartia fa 20 o 30 anys, ja que

fomenta l'individualisme, la divisió i la competència entre els treballadors aturats o en actiu i promou la instrucció tècnica, al mateix temps que ignora el context sociocultural dels treballadors i del mercat de treball.

“Les ha de preparar per saber pensar, analitzar i prendre decisions, conèixer els seus drets i reivindicar-los.”

La Formació Professional actua com un vertader dic de contenció dels principals problemes socials i contribueix a fer crònica tant l'exclusió com la distribució desigual de la riquesa. Sense una cultura basada en els valors del treball, la iniciativa, la responsabilitat i l'ètica cívica, i sense un enfocament globalitzat, la formació és una activitat sotmesa a les lleis del mercat i convertida en objecte de cobdícia pel lucre que pot generar en reduir-la a mer negoci. Aquest model de Formació Professional no fomenta ni educa les capacitats de comunicació, relació, iniciativa i altres competències personals que són claus per aconseguir un ocupació. La FP ha de ser un procés integrat i global per ajudar les persones en formació en la seva tasca de ser subjectes-persones-ciutadanes, ja que les persones que es formen no són mers subjectes individuals, sinó també éssers socials amb necessitats col·lectives.

La Formació Professional les ha d'ajudar a augmentar la seva autoestima i autonomia. Les ha de preparar per saber pensar, analitzar i prendre decisions, conèixer els seus drets i reivindicar-los. Aquesta profunda crisi que estam travessant requereix un canvi important i innovador en la FP.

Daniel Jover diu: “En el nostre oblidatís país es tendeix a difuminar el que no interessa. Per exemple, que la Formació Professional i el treball decent i amb drets és el fruit de la història del moviment obrer i la cultura de pactes entre sindicats, empreses, poders públics i amplis consensos socials i cívics. Aquest fruit es recull en forma de lleis que consagren drets i deures, i atorguen seguretat. El que gaudim és resultat històric de la lluita contra la pobresa i l'exclusió social. De l'acció a favor de la dignitat i els drets de les persones treballadores. El sistema de drets i deures plasmat en els textos constitucionals ofereix garanties de protecció i seguretat social enfront dels avatars i l'imprevist. Això configura un dels pilars de la civilització europea: el dret a l'educació i a la formació professional de qualitat.”

També assenjala en l'article un inventari de bones pràctiques, els trets més significatius del qual són:

- Programes de Formació Professional que tenen una perspectiva global i integradora i incorporen un enfocament holístic i complementari entre allò economicosocial i allò educatiu, no sols per assegurar la participació dels protagonistes, sinó per fer una gestió anticipada i previsions del mercat de treball.

- Pactes locals per integrar sistemes d'orientació: formació i inserció professional en el marc de polítiques d'inclusió social i laboral. S'han constituït consells locals de formació professional com a espais de diàleg i consens de polítiques actives de formació professional i de mercat de treball.
- Comissions o consells locals de formació i inserció professional on s'aglutinen i coordinen els esforços dels principals agents economicosocials i educatius del territori. Cal destacar que els consells locals de formació professional –o les estructures de treball prèvies– són els òrgans de consulta i participació de les ciutats.
- Han estat l'eina bàsica per fomentar la relació entre la FP i l'entorn productiu. S'han creat com una plataforma estable de cooperació entre els diferents agents educatius, econòmics i socials implicats al territori.
- Aquesta vocació local i territorial ha permès que es mantinguin en el temps els canvis i innovacions produïdes i que no s'hagin quedat en iniciatives pioneres però efímeres.
- Una vinculació intensa amb les realitats diverses del mercat de treball local.
- Diferents graus d'adequació a les necessitats de les persones destinatàries, articulant bé els diferents interessos de joves-territoris-empreses.
- El teixit empresarial existent al territori s'implica amb diferents graus de responsabilitat.
- S'estableixen acords de col·laboració i pràctiques en centres de treball que compten amb la participació activa de professionals i empresaris.
- Es cuida l'atenció a la diversitat i a la igualtat d'oportunitats en el marc dels centres de Formació Professional i en connexió amb tota la ciutat.
- Sistemes d'informació i orientació professional integrats en l'estructura dels centres de Formació i interconnectats amb els ajuntaments.

- Xarxes estables de cooperació per facilitar la transició de l'escola a la vida activa i el treball, a partir de l'intercanvi d'experiències entre agents de les comunitats locals, combatent els abandons o fracassos escolars.

A més a més, explica que és molt interessant la metodologia aplicada, en relacionar el treball productiu real o simulat amb la formació. Al mateix temps utilitzen pràctiques innovadores d'orientació, mitjançant itineraris individualitzats, que s'avaluen a través del seguiment del procés de treball.

Anima als educadors i professors a utilitzar la creativitat, la imaginació i la cooperació per innovar la FP. Diu que és imprescindible realitzar el que es veu fent a Europa, que són experiències innovadores a partir d'equips docents compromesos i empresaris socialment responsables, sensats i amb vertader esperit emprenedor. Aquesta és la tasca que tenim tots per davant durant els propers anys. □

Algunes consideracions bàsiques sobre l'aparició de les *competències* *bàsiques*

Alexandre Camacho Prats

És ben cert que dins el món del professorat, i especialment en les dues etapes d'ensenyament obligatori (Primària i ESO), darrerament sembla que ha aparegut com del no-res el tema de les competències bàsiques com a teló de fons. El cas és que, dissortadament, escoltam frases com "Ara han sortit les competències bàsiques, quan són coses que s'han fetes sempre i ningú no els havia posat nom!". Exclamacions com aquestes no deixen de ser un símptoma d'esgotament o tal volta de frustració d'aquell professorat amb certa experiència, avesat a constants canvis amb noves propostes de millora que apareixen a la normativa, i de la qual no sempre en veuen uns resultats, potser perquè ningú s'atura a examinar-los al llarg del temps. Un dels principals motius és que a l'Estat espanyol encara no gaudim d'un pacte que eviti que els sistemes educatius canviïn amb cada govern, ja que, en paraules d'Alejandro Tiana (qui fou redactor de la LOE) en el "I Foro Latinoamericano de Educación", celebrat a Buenos Aires (Argentina) el setembre de 2009: "no se solucionen els problemes educatius mirant el passat, sinó el futur".

Malgrat que tots som coneixedors que la introducció de les competències bàsiques sembla nova, hi ha professorat amb vocació que afortunadament ha treballat aspectes que hi han tengut molta relació durant molts anys. Les competències bàsiques no constitueixen una aposta totalment novedosa si mirem enrere, ja que trobam autors i teories que han anat en aquest sentit: Montessori, Freinet, Dewey, entre d'altres.

És fonamental tenir present que l'actual Llei Orgànica d'Educació, aprovada per les Corts Generals l'any 2006, contempla per primera vegada aquest concepte, que revisarem i analitzarem per comprendre millor el seu sentit i la seva necessària inclusió en les programacions que treballarem a l'aula. Passem ara a revisar com ha arribat tot plegat.

**"... aprendre a ser, aprendre a fer,
aprendre a conèixer, aprendre a
convivre..."**

Pel novembre de 1990 es varen reunir a París els ministres d'educació dels països de l'Organització per a la Cooperació i Desenvolupament Econòmic (OCDE) per tractar d'esbrinar junts de quina manera es podien fer efectives una educació i una formació de qualitat per a tothom. El repte era clar i els responsables educatius dels països amb major nivell de desenvolupament prest s'afanyaren a donar una resposta satisfactòria. Eren els anys en què es va promulgar la LOGSE a l'Estat espanyol, la qual establia un període d'escolarització obligatòria de deu anys (dels sis als setze) i resolva un conflicte important que la Llei General d'Educació de 1970 no havia pogut aclarir: l'escolarització obligatòria fins haver complit catorze anys (8è d'EGB), quan la normativa laboral no permetia que els menors de setze anys poguessin treballar, la qual cosa comportava un buit legal de dos anys molt fosc.

L'any 1996, l'informe Delors, elaborat d'ençà el 1989 pel president de la Comissió Europea Jacques Delors i desenvolupat per la UNESCO, arran de la preocupació generalitzada pels constants canvis i transformacions de les nostres societats, va concloure entre d'altres temes, quins eren els quatre grans pilars fonamentals sobre els quals s'ha d'assentar l'educació:

- 1.- Aprendre a ser
- 2.- Aprendre a fer
- 3.- Aprendre a conèixer
- 4.- Aprendre a conviure

Aquestes quatre grans habilitats s'han de poder desenvolupar al llarg de tota la vida de l'individu, atenent a l'anomenat concepte *life-skills*: les capacitats necessàries per poder afrontar les diverses situacions de la vida, tant en l'àmbit personal com en el professional (coneixements, habilitats, valors, actituds, etc.).

Si consideram el mot *capacitat* com una competència en potència, és a dir, si entenem que una capacitat és el potencial d'una persona que, amb el pas del temps

i amb treball i esforç, pot esdevenir *competència*, l'esmentat informe Delors va donar pas, just un any després, al projecte DeSeCo (*Definition and Selection of Competences*), desenvolupat entre els anys 1997 i 2003 per l'OCDE. L'esmentat informe descrivia tres àmbits de competències bàsiques personals per poder enfrontar-se amb èxit als reptes del present i futur que presenta la vida: competències socials i interpersonals, competències referides a l'autonomia personal i competències interactives.

L'OCDE, amb seu a París, és l'organisme format pels trenta països més rics del món que s'encarrega no sols de potenciar i millorar l'economia, sinó també l'educació. Són famoses les proves mundials que l'OCDE aplica cada tres anys a estudiants de quinze anys sobre avaluació de competències (no coneixements objectius) com lectura, matemàtiques i ciències en el marc de les proves PISA (*Programme for International Student Assessment*), que té com a objectiu nuclear avaluar fins a quin punt l'alumnat que es troba al llindar del final de l'educació obligatòria ha adquirit alguns dels coneixements i habilitats necessaris per a la participació plena en la societat del saber.

Catorze anys després d'aquella reunió de ministres a París, més de seixanta ministres d'estats amb característiques i nivells de desenvolupament ben diferents, reunits el setembre de 2004 a la Conferència Internacional d'Educació de Ginebra convocada per la UNESCO, manifestaren la mateixa inquietud i es tornaren a plantejar la mateixa qüestió: que la ciutadania pugui rebre una educació i una formació de qualitat i que aquest dret no quedi reservat a una minoria.

Just tres anys després de l'acabament de l'esmentat projecte DeSeCo, l'Estat espanyol en va fer la concreció i la posterior adaptació a la LOE i va incloure les competències bàsiques en allò que anomena Currículum. Així, a l'article 6 de la Llei, llegim que "*S'entén per Currículum el conjunt d'objectius, competències bàsiques, continguts, metodologia i criteris d'avaluació*". La LOE, just en l'article anterior, detalla el concepte explicat anteriorment sobre les *life skills* o aprenentatge al llarg de la

Mapa dels estats membres de l'OCDE en l'actualitat. S'hi destaquen en color obscur els membres originals.

Font: Vikipèdia: <<http://ca.wikipedia.org/wiki/Fitxer:OECD-memberstates.png#filelinks>> [Consulta: 10 nov. 2009]

vida. En aquest sentit, és convenient tenir present que, pel novembre de 2005, la Unió Europea va establir que tots els seus països membres ho han de contemplar com a objectius abans de 2010 i que l'educació ha de procurar que tota la ciutadania ha d'adquirir les competències bàsiques adequades a la fi del procés d'ensenyament inicial obligatori, això és a l'acabament d'ESO, malgrat que s'han d'anar aprenent i consolidant al llarg de tota la vida.

Així, l'any 2006, la LOE (just passats uns pocs mesos d'ençà d'aquella instrucció europea) estableix les següents competències bàsiques i les incorpora als currículums de l'educació primària i secundària obligatòria, i afavoreix així una clara relació entre ensenyament formal i àmbit laboral i professional, com demostra clarament quan aposta fermament per les competències bàsiques:

Competència en comunicació lingüística
Competència matemàtica
Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic
Competència en el tractament de la informació i competència digital
Competència social i ciutadana
Competència cultural i artística
Competència en aprendre a aprendre
Competència en autonomia i iniciativa personal

Conseqüentment, és natural que molts dels que ens dedicam al món de l'ensenyament ens demanem qüestions que semblen imprescindibles sobre la inclusió de les competències bàsiques a l'aula (no oblidem que a les esmentades competències se les anomena "bàsiques", claus, amb tot allò que això implica...) i, que alhora, no semblen un tema d'allò més clar per al professorat. Analitzem-ho part per part.

Si entenem el currículum simplement com la selecció de la cultura i dels coneixements d'una societat determinada que ha de ser transmesa a les escoles i instituts, hem de tenir present que el currículum no és neutre, és a dir, està vinculat a la ideologia dominant de qui governa i legisla (encara que en molts de casos els canvis semblin capricis dels polítics de torn que volen deixar la seva empremta en la història de l'educació; polítics que sovint governen sense un suport generalitzat i han arribat al govern gràcies a unions amb altres forces gairebé extraparlamentàries...). Així, doncs, agradi o no, amb pacte educatiu o sense ell el govern és qui té potestat de revisar, afegir o llevar elements (com s'ha fet amb l'assignatura d'*Educació per a la ciutadania*, per exemple) per millorar totes les disposicions i processos que cada societat posa en marxa per fer efectiu, a través de l'escola, el dret fonamental de les persones a rebre educació i per facilitar el seu desenvolupament personal i social de la millor manera possible. Entram de ple en el camp de les competències bàsiques, ja que aquestes -presumiblement- són el nucli de l'actual Currículum i ajudaran els docents a poder dur a terme aquesta gran missió que tenen encomanada; vegeu, si no ho heu fet encara, la pel·lícula *Ça commence aujourd'hui*, del director francès Bertrand Tavernier, *Hoy empieza todo*, en castellà.

Després de quasi dos segles d'escola pública i institucionalitzada, i després de nombroses reformes educatives plenes de llums i també de misèries, ara sembla que tot comenci una altra vegada, ja que tenim un nou repte amb les *competències bàsiques*. Ens hem de plantejar una realitat que se'ns mostra presentable quan en realitat és sovint impresentable, carregat de discursos academicistes i

burocràtics estèrils que oculten la realitat i legitimen allò antieducatiu. Si abandonam la tasca d'Educar, en majúscula, què ens queda? És hora que ens plantegem novament aquelles preguntes sovint abandonades: On anam? Quina persona i professor som? Quina societat tenim? Quina societat volem? Què podem fer? Aprenen els nostres nins i nines o... tan sols aproven? I d'altres moltes d'imprescindible i obligatòria formulació per a tot professional de l'educació que s'hi consideri. El resultat, tant de les proves PISA com de les recents proves de diagnòstic de les competències bàsiques del currículum a tot l'alumnat de 4t de primària i 2n d'ESO organitzades per primera vegada el curs 2008/09 -a les Illes per l'Institut d'Avaluació de la Qualitat del Sistema Educatiu (IAQSE)- arran d'una disposició legal de la LOE (articles 21, 29 i 144), em duu a pensar de bell nou quina és la nostra funció social com a professionals de l'educació i a demanar-me què i com ensenyam realment al nostre alumnat.

M'agrada molt el perfil que s'ofereix a l'avaluació PISA dels processos, de com respon el nostre món educatiu cada vegada que sortim mal parats. Tot em torna a fer pensar i em reafirm que l'avaluació NO ha de ser un instrument de classificació i de jerarquització, sinó que, entre d'altres aspectes i virtuts, ha d'ajudar que cada persona aprengui i millori les seves capacitats. I aquí nosaltres som l'element clau, "bàsic" si preferiu...

“El professorat ha de tenir present les competències bàsiques en l'ensenyament de la seva assignatura...”

Crec sincerament en l'Educació com a eina insubstituïble de desenvolupament personal i de transformació social i que en aquests temes no podem ni hem de llençar la tovallola mentre la nostra tasca duri, perquè

com diu Fernando Savater: *“els pessimistes, pel cap alt, podran arribar a ser bons domadors però no aprendran mai a ser mestres.”*

En conseqüència, el Preàmbul de la LOE indica que “l’activitat dels centres recau, en darrera instància, en el professorat que hi treballa”, i destaca “que aconseguir que tots els joves desenvolupin al màxim les seves capacitats, en un marc de qualitat i d’equitat, convertir els objectius generals en èxits concrets, adaptar el currículum i l’acció educativa a les circumstàncies específiques en què els centres es mouen i aconseguir que els pares s’impliquin en l’educació dels seus fills, NO és possible sense un professorat compromès amb la seva tasca.”

Per tant, queda clar que el nostre paper és fonamental a l’hora de propiciar una millora i que és nuclear concretar el currículum dels diferents ensenyaments en la realitat de cada centre educatiu en allò anomenat segon nivell de concreció curricular, atès que el primer nivell és el currículum prescrit per l’Administració del famós i ja desaparegut Projecte Curricular de Centre (PCC), ja que ara, amb la LOE, forma part directament del Projecte Educatiu del Centre (PEC). Què vull dir amb això? Doncs que una vegada tenim clar què volem, és hora de posar-nos mans a l’obra i concretar el segon nivell per obtenir així les nostres programacions didàctiques (tercer nivell de concreció curricular i en els casos que així ho requereixin, concretar el tercer nivell per arribar a les Adaptacions Curriculars Significatives (ACI), que són el 4t nivell de concreció curricular.

Tot plegat, i tornant al tema de les *competències bàsiques*, cal que tinguem en compte que allò important no és què volem fer, sinó què feim dia a dia a l’aula amb els nostres educands: docents i discents treballam junts per assolir unes metes i, en el cas de les vuit competències bàsiques, hi ha un component de dificultat afegida. Com diu Miquel Àngel Zabalza: *“No serveix de res tenir un projecte curricular ben il·lustrat si després no es porta a terme, si no s’integra en el desenvolupament real del procés formatiu”*. El professorat ha de tenir present les competències bàsiques en l’ensenyament de la seva assignatura, ja que realment, per molt que s’esforcin governs,

direccions generals, instruccions d’inici de curs, directors o caps d’estudis, qui ha de possibilitar-ne l’assoliment progressiu i la consecució és el professorat. No cal esmentar que això NO es fa només incloent-les per escrit a les nostres programacions per si algun dia apareix l’inspector i ho vol revisar. Cal que les competències bàsiques constin a les unitats de programació, és evident, però més val que siguin presents en la ment i l’esperit de cada un dels nostres estudiants, que les toquin amb les mans, que s’hi topin, que treballin la comprensió i, per què no, la tan injuriada memorització, una memorització comprensiva que no ha d’estar en absolut aparcada del món educatiu, sinó ben contemplada, ja que la repetició també permet la consolidació. L’alumnat ha de poder veure que els elements treballats del Currículum són essencials i necessaris per poder fer-los servir en moltes altres ocasions, no sols a l’examen, ja que molts dels coneixements apresos per a tal efecte tenen una data de caducitat molt propera: just l’endemà de l’examen...

Cal substituir el *“Ho sé”* pel *“Ho sé i ho sé fer”*. La nostra societat demanda persones que siguin capaces de demostrar uns coneixements i unes habilitats prèvies que puguin permetre utilitzar-los en benefici propi o col·lectiu. Aquesta darrera consideració ha de ser la base del nostre treball en pro de les competències bàsiques! □

L'STEI-i participa a les Jornades de Llengua i Acollida. Responsabilitat Social a Tres Bandes

Joan Lladonet i Escales
coordinador de Pissarra

La Càtedra de la UNESCO de Llengües i Educació de l'Institut d'Estudis Catalans va organitzar, a Barcelona els dies 20 i 27 de novembre i 18 de desembre, unes jornades sobre Llengua i Acollida. Responsabilitat social a tres bandes: administració, empresa i agents socials.

Els organitzadors havien manifestat: *“Entre els nostres objectius hi ha la necessitat d'impulsar propostes de bones pràctiques culturals, en format estàndard per a tot tres sectors. L'objectiu final d'aquestes jornades és l'elaboració d'un decàleg de bones pràctiques culturals: tasca que no és possible de realitzar sense la col·laboració dels implicats, ni sense llur experiència i punt de vista professional.”*

En representació de l'STEI-i hi assistí M. Antònia Font que participà en la taula rodona de dia 20 de novembre, a les 12 hores. Es titulava *Aspectes de la Diversitat: gestió a tres bandes, estat de la qüestió*. Aquesta va ser de manera aproximada la seva intervenció:

Va començar agraint que haguessin convocat l'STEI-i a assistir a aquestes jornades. Va dir que aquest sindicat, a més de dedicar-se en gran part a educació, també era intersindical, estava confederat amb altres STES i tenia una carta de relacions amb el sindicat corresponent del Principat i amb el del País Valencià i que entre els tres formaven el sector dels PPCC.

Després va passar a resumir uns quants trets de l'STEI-i: que treballaven per l'assoliment del dret a l'autodeterminació de les Illes Balears, que intentaven expandir al màxim la llengua catalana, que

propugnaven la democràcia entre els estats, i que s'esforçaven per aconseguir la justícia social, la solidaritat i la integració de totes les persones que vivien i treballaven en aquesta terra. Va parlar sobre l'ONGD Ensenyants Solidaris i va dir que juntament amb l'STEI-i duïen a terme projectes de cooperació en origen a diferents països d'Amèrica del Centre i del Sud i allà es feia formació als mestres i es convivía i s'aprenia de les lluites existents allà per aconseguir una vida més justa i més digna. Va assegurar que ara molts d'aquests països viuen un moment molt intens i emocionant amb les cultures indígenes i el seu apoderament. L'STEI-i també compta amb l'Escola de Formació en Mitjans Didàctics on es fa formació al professorat s'editen publicacions i material didàctic sobre la solidaritat, la fam, la pau, etc. També s'organitzen seminaris, cursos i conferències.

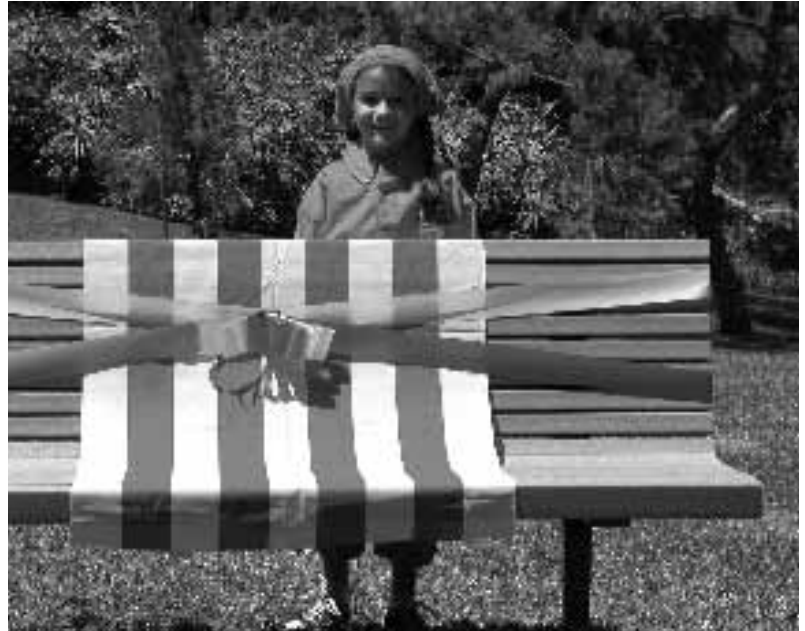
“...les persones que fan l'acollida no tenen clara la qüestió lingüística i això significa no fer servir el català com a llengua vehicular...”

Va parlar dels tres períodes de la recepció d'immigració que han establert els estudiosos del tema. El primer va transcórrer des de 1955 a 1973, és la immigració que arriba des de la resta de l'Estat; el segon va des de 1974 a 1988, és el període de la recepció d'immigració estrangera i el tercer, des de

1988 en endavant, és la immigració fruit de la globalització que arriba cercant feina i per fugir de la misèria en què es troben immersos. Va assenyalar que existeix immigració amb alt poder adquisitiu, alemanys, anglesos, que són uns col·lectius que es volen aprofitar del clima. Va presentar les dades de població que ha recollit el Grup de Recerca Sociolingüística de les Illes Balears (GRESIB). Va mostrar un gràfic de la població global de les Illes Balears del 2008, on les persones que vivien aquí nascudes als PPCC eren 631.122, les que havien nascut a la resta de l'estat, 441.228 i les estrangeres, 243.442. A Menorca, la població procedent dels PPCC representava un 67% i l'estrangera, un 18%; a Eivissa, un 27% la població estrangera i un 49,7% la procedent dels PPCC; i a Formentera, un 49,92% la població procedent dels PPCC i un 32%, l'estrangera.

Després de presentar un panorama general va fer un repàs a les accions del govern a favor del català i de l'acolliment de les persones novingudes. La conselleria que té la responsabilitat de fer-ho és la d'Afers Socials, Promoció i Immigració, que té un pla integral estructurat, però en aquest pla no s'especifica quina llengua s'utilitzarà i, per tant, les persones que fan l'acollida no tenen clara la qüestió lingüística i això significa no fer servir el català com a llengua vehicular; les línies ideològiques són clares, però les lingüístiques, no. També existeix el Consell Social de la Llengua Catalana. Durant el mes de maig de 2003, amb l'anterior Pacte de Progrés, però després va arribar el Govern del PP que el va congelar durant els quatre anys del seu mandat. A partir de 2007 i del Govern actual, es va començar a actualitzar i a l'abril de 2009 es va aprovar, però a dia 15 de febrer, ja ha passat quasi un any i encara no han tengut temps d'eleva-lo al Govern. Hi ha una manca d'actuacions sobre el tema de la normalització lingüística per part de l'Administració actual que no fa la meitat de la feina que va fer l'anterior Pacte de Progrés.

I a partir d'aquí va començar a parlar de l'ensenyament i per això va situar els assistents en l'augment de l'escolarització d'immigrants, que havia passat de 2.900 alumnes, l'any 1977 a 23.000, l'any 2007. El primer any indicat és el moment en què es va publicar el decret del 50% en català com a mínim. Amb aquesta norma no s'aconsegueix que en acabar l'ESO els i les alumnes dominin per igual les dues llengües. Que es facin PALICS (plans d'acolliment d'aquest alumnat), que el professorat faci projectes, preparin i elaborin materials, intercanviïn informació, etc. és molt bo però el que necessitam a les escoles i instituts és que l'Administració aprovi una legislació més favorable com és la immersió lingüística en català a tots els centres. Alguns centres públics d'infantil i primària fan el 100% en català. Els instituts de secundària de Palma NO N'HI HA CAP que faci l'ensenyament 100% en català. Volem que les persones d'altres nacionalitats, llengües i cultures puguin aprendre el català i el puguin usar però encara tenim persones nascudes a les illes que acaben l'escolarització obligatòria sense parlar català.

Va seguir indicant un altre greuge important que és la separació de l'alumnat en centres públics i centres privats concertats, ja que la xarxa pública acull més alumnat immigrant que no la concertada, i

aquí torna a esser l'Administració la que falla, perquè existeix un decret d'admissió d'alumnes que permet la segregació resultant. A Mallorca, la proporció és del 84%, a la pública i el 16%, a la concertada. A la resta de l'Estat i al Principat les xifres són semblants. A Palma hi ha centres que tenen un 80% de l'alumnat que és immigrant, quan una bona acollida requereix un màxim d'un 10%, mentre la normativa permet un 30%. M. Antònia Font va especificar que havia conegut aquesta escola quan cercava la resposta a una pregunta que li havia fet Carme Junyent sobre com es trobava el tema del multilingüisme. Va ser el moment en què es va adonar que respecte de l'alumnat llatinoamericà només es tenia en compte que era parlant de castellà i no s'havia esbrinat si tenien alumnes la llengua familiar dels quals era el guaraní, el quítxua, l'aimara, etc. Que tractàvem l'alumnat immigrant com no haguéssim permès que ens tractassin a nosaltres. Sembla que aquí, al Principat, en aquesta qüestió s'ha avançat bastant més i es tenen en compte les llengües minoritàries.

Va fer un incís per afirmar que el Principat sempre havia estat un referent en qüestions educatives i d'ensenyament per a les Illes, però que la LEC actual ha deixat d'esser-ho, perquè entre altres coses, continua segregant l'alumnat en centres públics i privats concertats. Va continuar explicant que tenim un mal finançament de Madrid i que el Govern actual de les Illes no escatima doblers a l'hora de l'aplicació del trilingüisme. Va afirmar que estava d'acord amb Arcadi Oliveras sobre quin és el vertader colonialisme que patim: les tres emes (McDonald's, Mickey Mouse i Madonna) i això és el que passa quan es privilegia l'ensenyament de l'anglès a l'escola, que representa una nova cultura, una nova manera de vida i que es potencia a l'ensenyament per la qüestió d'augmentar els vots a qualsevol preu. Es lleva espai i temps a l'ensenyament del català, quan aquest encara no està consolidat. Al mateix temps va fer referència al minvant pressupost del Govern que ha baixat un 4,5% a la conselleria d'Educació (que no passava el mateix que al Principat on tenien un bon pressupost), que això ha provocat reduir els doblers del COFUC, el del reciclatge de català als mestres, però, en canvi i en la línia del que comentava abans

s'ha augmentat el pressupost per a auxiliars de conversa en anglès.

La representant de l'STEI-i explica que l'Administració de l'Estat elabora programes *estratègics* amb línies econòmiques d'ajuda per promoure el coneixement i l'ús de l'anglès a l'educació obligatòria i els proposa a les comunitats autònomes. Un programa de despesa compartida. Un posa el 60% amb la condició que l'altre hi posi el 40% restant. La conselleria d'Educació i Cultura ens informà durant una mesa tècnica de negociació que es realitzà l'any passat que s'invertiria **un milió d'euros** amb aquest conveni amb el *Ministerio de Educación Política Social i Deporte* (MEPSID) al programa d'implantació de l'aprenentatge en una llengua estrangera.

Hi ha un esforç notable del professorat per atendre les necessitats de l'alumnat, però la realitat sovint es dura i mala de canviar. Sensació de falta de suport de l'administració. Falta de voluntat política per donar a l'educació la importància que té i prioritzar-la conjuntament amb la protecció al més desfavorit. Quan arribi a l'educació superior es trobarà que per treure un títol de grau a les Illes Balears haurà d'haver assolit, no una competència en coneixement de la llengua catalana sinó en llengua anglesa.

Per acabar i davant la falta de temps va esmentar unes quantes bones notícies: L'STEI-i començarà a fer un estudi per tots els centres de les Illes Balears per conèixer de primera mà quin és la situació de l'aplicació del Decret de mínims als centres. El Professorat del Departament de Filologia Catalana de la Universitat de les Illes Balears ha anunciat l'obertura d'una línia d'investigació en Multilingüisme a l'ensenyament, preparació de material per a la docència. El Serveis lingüístics Paraula ha fet multitud de parelles entre les persones immigrades i les que parlen català. També fa a saber que s'han editat uns contes que ha preparat n'Elisabet Abeyà i que els reparteix el Diari de Balears en dues llengües una estrangera i l'altra en català. I la darrera bona notícia és que celebrem que una dona mallorquina hagi aconseguit que funcioni l'Orquestra de joves intèrprets dels Països Catalans (OJ IPC) des de fa 5 anys! Un projecte de Països Catalans. □

Magdalena González,

fundadora i ànima de l'Orquestra de Joves Intèrprets dels Països Catalans

M. Antònia Font i Gelabert
secretària d'ensenyament públic de l'STEI-i

Na Magdalena González és professora de música a l'escola de Santa Mònica. Durant deu anys de la seva vida es va dedicar intensament a la creació i direcció pedagògica de l'Escola de música, dansa i art dramàtic de Santa Mònica. Després va posar en marxa el Fòrum Musicae i va ser promotora de la creació de l'Associació d'Ensenyants de Música de les Illes Balears (AEMIB). És membre del plenari d'educació de l'STEI-i i fundadora i ànima de l'Orquestra de joves intèrprets dels Països Catalans (OJIPC). Persona molt compromesa amb la cultura es declara activista cultural.

“Esta xiqueta és una reina i ací, a València, li'n posarem la corona”

Eliseu Climent

Quan i com va començar la idea de fer l'Orquestra de Joves Intèrprets dels Països Catalans?

El detonant va ser el Fòrum de les Cultures de Barcelona 2004. Me'n vaig témer que aquell era el lloc i el moment per donar forma a una idea que dia a dia anava guanyant força dins el meu pensament. Un lloc on es reuniren 10.000 joves. Era la plataforma ideal per començar el projecte. Es tractava, des del primer moment, de fer país des del meu àmbit que és la música. El 2002 em vaig començar a preparar per al 2004. La primera cosa que vaig fer va ser escriure una carta: *“Benvolgut Sr Brotons...”* Jo el coneixia de quan era director de la simfònica de les Illes Balears. Ell treballava amb el professorat de música dels centres, feia audicions per acostar els joves a la

simfònica. El professorat estava tot content de la proximitat que es creava entre el món escolar i la simfònica. Quan vaig escriure la carta no tenia ni músics, ni diners, només idees... La seva resposta va ser immediata: *“Compta amb mi”* Vaig estar molt contenta. Ja érem dos. Em sentia una dona forta, ja tenia qui dirigís l'orquestra amb garanties.

Quines varen ser les passes per convertir aquesta idea en realitat?

Una vegada ja tenia director, vaig enviar el projecte a la Generalitat, vaig cercar finançament i contactes amb totes les entitats culturals de tots els territoris i al Departament de Joventut de la Generalitat, organitzador del Fòrum. Amb en Salvador Brotons anàrem a

entrevista a ...

fer audicions per tots els territoris per seleccionar els joves que formarien part de l'orquestra. Cercàrem la música que estrenaríem entre els compositors i compositores dels Països Catalans. La primera sorpresa va ser quan seleccionaren el concert de l'orquestra per fer la cloenda del Fòrum. Dia 14 d'agost del 2004 davant 3.500 persones vàrem presentar-nos al món. Allà es va desvetllar l'interès per l'orquestra. Vàrem ser una descoberta i guanyàrem molts de suports. Va ser una etapa difícil però apassionant. L'orquestra ja havia complet el seu primer objectiu.

La consolidació del projecte, va ser més fàcil?

La passa més difícil va ser trobar suport econòmic. Aquest capítol el podríem titular "Tocar a les portes". La primera institució que vaig anar a veure va ser el Consell Insular de Menorca. En aquell moment hi havia en Mateu Martínez. No ho oblidaré mai, em va donar 3.000 euros per al projecte. Era el nostre primer suport econòmic. En tot aquest procés me n'he duit moltes sorpreses, no totes bones. Hi va haver més d'una persona, representant d'institucions ben

nostres, que em varen suggerir canviar el nom de l'orquestra, llevar la part de "Països Catalans". Em suggerien altres noms, Orquestra Ramon Llull, Orquestra de l'Arc mediterrani i jo deia, però aquest arc on acaba i on comença? Nosaltres hem nascut per dur aquest nom i volem contribuir a normalitzar un fet històric que és el de Països Catalans.

L'interès per la música i la consciència de país, d'on diries que et ve?

L'interès per la música em ve de la meva padrina, Maria Guasp, la mare de ma mare, que tocava el piano. Vaig començar a estudiar música de petita i vaig fer Pedagogia musical a l'escola Ireneu Segarra. Fou en una època en què hi havia compromís i convicció en aquest terreny. El professorat de l'escola m'obrí molt els ulls en la forma de fer música i trobar la connexió amb la terra i la cultura catalana.

La consciència de País crec que me ve d'una gramàtica de Pompeu Fabra que tenc a ca nostra, petita, tota arruada i malmenada pel temps. Aquesta

entrevista a ...

gramàtica era de mon pare, que ara té 82 anys, de quan a Cabriels, un poble de Catalunya, els vespres se n'anaven a cal mestre a aprendre català. Sempre he vist escriure perfectament a mon pare en català. Aquest seria l'objecte d'estimació cap a la nostra cultura que m'ha arribat sense allisonar. Sempre vaig saber que jo seguiria el compromís de mon pare i que faria alguna cosa o fins i tot alguna passa més. El meu àmbit era l'ensenyament i la música i per això el meu compromís l'he duit a terme des d'aquest camp. Fer una orquestra amb tots els joves dels diferents territoris i recuperar patrimoni musical. Sempre he tengut clar que el futur de la nostra cultura és a la joventut i ells són el futur. Hi tenc posades moltes esperances en els joves.

Per fer tot això ja devies partir d'alguna experiència prèvia, o no?

Abans del 2004, des del meu lloc de feina ja havia fet intercanvis amb instituts d'arreu dels Països Catalans. A Mallorca arribarem a fer tres trobades de *Com sona l'ESO als PPCC* i arribaren a ser uns 1.000 al·lots. El projecte de l'orquestra ha agafat tanta força que totes les altres coses s'han eclipsat un poc.

Sents que tens prou suport per dur aquest projecte endavant?

Aquest és el capítol "esforç". La veritat és que és molt dur, té un preu altíssim, no et queda temps per a res. Fins i tot afecta la meva vida personal. Però és una opció, un compromís que dus endavant a costa d'altres coses. Les persones del meu entorn em comprenen o em respecten. Sense una infraestructura adient i només amb dues persones que m'ajuden, ja que totes tres feim feina d'altres coses, exigeix un gran esforç. Cada divendres agafo un avió a les 7 del matí i torn a les 11 de la nit. Vaig a Barcelona a gestionar temes de l'OJ IPC. El pitjor és que tot aquest esforç no tengui tot el reconeixement que es mereix a casa i que la majoria de suports s'hagin hagut de trobar a fora. Sempre he intentat fer molt visible la mallorquinitat del projecte, perquè es vegi que aquí també es fan moltes coses. És molt difícil treure projectes endavant a les illes. Me queda aquesta espineta: a Mallorca no hem aconseguit una seu. A

Barcelona tenim una seu i tenim un conveni amb la Universitat Catalana d'Estiu. Ara estic a punt de signar un conveni amb la Universitat de Barcelona per una beca de recerca que anomenaré Samper, em posaran a disposició uns becaris, des del departament de musicologia i tota la recerca que faig els divendres als arxius es podrà canalitzar amb la col·laboració del Departament d'història i l'àrea de musicologia de la Universitat de Barcelona. Tota la planificació de la recerca la duran a terme els becaris, així com la catalogació. No em puc queixar de totes les passes endavant que es fan. Ara esforç, esforç, moltíssim...

Sempre et sents animada per tirar endavant?

Pel camí, l'esforç també ve acompanyat del desànim, travetes, sorpreses, pals a les rodes... sobretot per les ganes de normalitzar això de Països Catalans, amenaces... el 2004 des d'un Festival d'Orquestres de Múrcia em digueren "*si vienes por aquí te cogeremos entre tres y no volverás a decir Países Catalanes en tu vida...*". Tot això ho tenc assumit, quan començ amb aquest nom és que no em fa por res... Les decepcions més grans o les sorpreses no sempre vénen d'allà on més t'esperes. L'enemic no està tant a la dreta com et penses. Els de la dreta són clars i breus "això no ens agrada, no tornis mentre nosaltres hi siguem". On tu et penses que trobaràs els suports, no els trobes.

Tot plegat, però, se'n va quan sents l'orquestra i sents les obres d'un Morera, un Pahissa, un Toldrà, trobat al Museu de Vilanova, aquell Samper, Mas Porcel... que parlen d'allò que som i del que vàrem esser, que sonen i que estan a l'alçada de qualsevol gran compositor, els fem justícia, sé que estarien tan contents... aquest sentiment em compensa de tot i crec que justifica l'existència de l'orquestra i la meva també.

Quina relació tens amb altres institucions que fan Països Catalans?

A una reunió de l'Institut Ramon Llull, ja vaig exposar que les persones que ens dedicàvem a projectes de construcció nacional i a fer xarxa entre tots els

entrevista a ...

territoris, estàvem absolutament totes soles, desemparades, amb una solitud terrible i rebent pals de cada banda. Necessitàvem un òrgan, un lloc, on tocar mare, on sentir-nos a ca nostra, on poder reunir-nos per exposar les nostres idees i posar-les en comú, animar-nos els uns als altres... no tot és suport econòmic tot i que ja sabem que sense suport econòmic no es pot anar enlloc.

En aquest sentit trob a faltar l'actuació de la Federació Lull. Comprenc que és difícil posar aquestes tres grans entitats d'acord, però reclam que es faci visible aquesta federació, que hi hagi algun projecte comú, que se'ns protegeixi de les ventades dels canvis polítics... Nosaltres recollim l'esperit i els objectius de la Federació Lull. Per això jo sovint pens -*On és ca nostra?* I la resposta és -*A la Federació Lull!*

A l'acte dels Premis 31 de desembre de l'Obra Cultural Balear, vaig demanar als presidents de les tres entitats, que arribassin a un consens per activar la Federació Lull.

Com resumiries la feina d'aquests cinc anys que acaba de fer l'orquestra?

Em passen pel cap totes les persones que, cadascuna a la seva manera, han fet possible que arribàssim a aquests cinc anys. Sortir de Mallorca amb un dossier davall el braç, travessar la mar, arribar a aconseguir el reconeixement i els suports a fora... hi ha hagut molts de temporals i en alguns hem estat a punt de naufragar. Vull tenir un record per les persones, entitats, institucions, amics i gent que ha estat al meu costat. Per a ells tot el meu agraïment. També he de dir que hem hagut de demostrar molt més que els altres, perquè el fet de tenir aquest nom alguna vegada s'ha pagat amb sang. Perquè ens fessin cas o perquè ens prenguessin en consideració, hem hagut de fer més feina que els altres, presentar-ho tot impecable, amb molta més qualitat i sonar molt

millor que altres orquestres, això també ha estat un estímul. El 2005, la Universitat Catalana d'Estiu va entrar a ser entitat impulsora de l'OJ IPC, juntament amb el Forum Musicae. Consolidar la continuïtat de l'orquestra era molt més difícil que néixer. Vuit edicions d'obres recuperades, quatre CD de la col·lecció *Compositors dels PPCC*. El primer disc editat i comercialitzat amb el segell i la mà de Guido. Enguany que és el 5è aniversari, rebem un premi de

Caixa Sabadell, rebem una invitació de l'Institut Ramon Llull per participar el mes de març de 2010, a la Diada Illes Balears, a Lisboa farem el concert de cloenda i acomplirem un dels nostres objectius que era projectar l'orquestra a l'àmbit internacional. L'11 d'abril de 2010, concert institucional del 5è aniversari al Palau de la Música Catalana amb el Cor jove de l'Orfeó Català i el Cor basc Ametza d'Irun. També amb motiu d'aquests cinc anys s'ha creat el Cor jove dels Països Catalans que dirigirà n'Esteve Nabona, i també hem creat el Concurs de composició Matilde Salvador per a joves de fins a 35 anys. Amb un jurat format per compositors de reconegut prestigi dels diferents territoris dels PPCC. Durant aquests cinc anys hem aconseguit un conveni amb la Generalitat. I fa molt poc el Premi Josep M. Llopart que ens ha atorgat l'Obra Cultural Balear

(OCB) per la defensa de la cultura i la identitat nacional i això ja ha estat una gran alegria i un gran reconeixement.

Em va emocionar rebre un dels premis 31 de desembre de l'OCB. Vaig voler expressar el sentiment que m'ha inspirat sempre: **...hem de ser uns dignes hereus...** i vaig dedicar el premi "A totes les persones que al llarg dels segles han mantengut viva la nostra cultura i la nostra identitat nacional, des de la música i amb la música, som una baula més de la cadena al servei "d'una pàtria tan petita que la somio completa". □

Recordant Ferrer i Guàrdia*

Pere Alzina

Introducció

Les commemoracions han de ser un motiu per divulgar el pensament, els fets, les causes i les seves conseqüències, i els personatges, les seves vides i les seves obres, motiu del reconeixement; les commemoracions no han de servir per elevar als altars fets, circumstàncies o personatges que varen viure en un context històric concret i determinat; han de servir per replantejar la validesa del seu llegat, l'actualitat dels debats que varen generar en la seva època i, especialment, les lliçons que se'n deriven amb el pas del temps, que poden ser distintes al llegat ideològic pròpiament dit.

És a dir, les commemoracions han de servir per repensar, revisar, reaprendre i reconstruir els fets i personatges des de perspectives crítiques i alternatives, no per glorificar, realçar o mitificar. Aquest és el context en què s'emmarca aquesta conferència.

Vida i obra de Francesc Ferrer i Guàrdia

Francesc Ferrer i Guàrdia va néixer el 1859 a Alella, província de Barcelona. Va ser una personalitat complexa i polèmica i durant molts anys ha estat interessadament oblidat i criticat, qüestionat i culpable de fets amb els quals no va tenir res a veure. Ferrer i Guàrdia va ser el fundador de l'Escola Moderna o Escola Racionalista, en què s'impartia una educació que trencava amb els motlles existents en la rígida i autoritària educació que es practicava a les escoles confessionals del moment. Per dur a terme el seu projecte va crear l'editorial de l'Escola Moderna, un dels seus grans èxits, amb què va publicar més de quaranta volums, així com el Butlletí mensual, testimoni i esperit dels mètodes de l'Escola Moderna.

“...la pedagogia racionalista fonamentada en l'educació integral i en la coeducació de sexes i de classes socials...”

L'escola va obrir les seves portes el mes d'agost de 1901, en el número 70 del carrer Bailén de Barcelona, un centre educatiu que es proposava transformar radicalment l'experiència pedagògica en sentit crític, laic, racionalista i llibertari. Els seus objectius eren construir un projecte superador de la mediocritat intel·lectual, de les limitacions existents com a fruit de la superstició i de l'autoritarisme i de les carències higièniques i materials que dominaven el marc educatiu de l'Espanya de la Restauració, tant en el cas dels escassos centres públics estatals com en el dels centres privats, fonamentalment religiosos.

L'Escola Moderna es va plantejar com un exemple de la pedagogia racionalista fonamentada en l'educació integral i en la coeducació de sexes i de classes socials, promocionant l'emancipació social. L'educació integral, àmpliament difosa entre els sectors més innovadors de l'educació, pretenia englobar de manera simultània els components intel·lectual, físic, ètic, estètic i emocional de la personalitat i que no separa el món de l'estudi del del treball:

La missió de l'Escola Moderna consisteix a fer que els nins i nines arribin a ser persones instruïdes, verídiques, justes i lliures de qualsevol prejudici.

Ferrer planteja que el nin i la nina descobreixin el fons de les qüestions científiques i socials, que creïn la seva pròpia opinió i la comparteixin. Ferrer insistia en la importància dels mitjans de comunicació i conscient del seu paper en la societat, va crear la seva pròpia editorial. Ferrer planteja una educació de tots i per a tots: l'educació ha d'arribar a totes les classes socials però també a ambdós sexes. Ferrer planteja una educació alliberadora, realitzant una important crítica del poder que l'església catòlica té sobre els individus, la societat i sobre les consciències. El debat sobre la laïcitat en l'espai públic és un dels reptes pendents de la nostra societat.

Planteja una educació en valors basats en l'autonomia de les persones i en la capacitat

* Aquest article s'ha traduït del castellà. Fou la conferència de cloenda feta per l'autor a la XXV Trobada de MRP d'arreu de l'Estat.

Pere Alzina i Amador Alzina, del MRPM

d'organització, en la capacitat en la presa de decisions i en l'atenció saludable del cos a través de l'exercici físic. A partir d'aquesta autonomia, nins i nines, han d'anar descobrint els valors col·lectius com la justícia, la ciutadania, l'educació cívica, les lleis que fomenten la convivència, la solidaritat i la participació en l'esdevenir públic. Ferrer, en darrer lloc, dóna una gran importància a l'obertura de l'escola cap a la societat i, amb aquesta intenció, funda la Lliga Internacional per a l'Educació Racional de la Infància, un moviment internacional amb seu a París que planteja els principis de l'educació racionalista: educar en la justícia, la pau, el desenvolupament i la col·laboració entre els pobles.

La situació educativa a Menorca

Ferrer i Guàrdia i la seva editorial, en què varen col·laborar prestigiosos intel·lectuals com Odón de Buen, varen divulgar el seu pensament i la seva doctrina pedagògica a tot l'Estat i també en moltes capitals i estats europeus. El seu afusellament arbitrari va ser un detonant universal per enardir la seva obra i condemnar el govern i la monarquia espanyola, que mai no varen ser exemple de tolerància, transparència i democràcia.

A l'illa de Menorca, des del període revolucionari de 1868, havien sorgit una gran heterogeneïtat de moviments i associacions de caràcter progressista: lògies maçòniques, escoles evangèliques, escoles republicanes, escoles laiques i premsa variada, des d'una revista espiritista fins a un setmanari anarquista. Associacions diverses, heterogènies, però de reduïdes dimensions i amb poc marge d'acció social efectiva. Però aquesta heterogeneïtat va ser el detonant d'un ampli conjunt d'iniciatives escolars inspirades en el lliure pensament i defensores del concepte d'educació integral.

Aquest moviment associatiu plural va donar origen a un corpus ideològic progressista que es va materialitzar en iniciatives educatives, culturals, esportives i polítiques. En aquest context, no podem oblidar que Maó va ser la primera ciutat espanyola governada amb majoria absoluta pels republicans el 1885 en plena Restauració.

“...amb un elevat nivell d'exigència científica i amb una preparació pràctica orientada al treball i a la formació cívica.”

Joan Mir i Mir va jugar un important paper dinamitzador de totes aquestes iniciatives i va ser el gran ideòleg d'un pensament progressista, amb tints anarquistes i republicans i amb una profunda càrrega moral i educativa. La gran realització d'aquest conjunt social heterogeni va ser l'Escola Lliure d'Alaior, coneguda popularment com l'Escola Laica en què es varen concretar durant més de 30 anys els principis inspirats per la pedagogia racionalista: educació conjunta de classes socials i de nins i nines, amb un elevat nivell d'exigència científica i amb una

preparació pràctica orientada al treball i a la formació cívica. Cinc varen ser les escoles laiques i obreristes que varen sorgir a Menorca: l'Escola Lliure del Barri 15, a Maó; l'Escola Racionalista, a Ciutadella; l'Escola Laica d'Alaior; l'Escola Laica de Sant Lluís i l'Escola Racionalista d'Es Castell. Iniciatives amb històries diferents i contextos particulars, però orientades a l'educació integral de les persones en un ambient de tolerància i respecte a la diferència.

Volem, avui, en el marc de la trobada de moviments de renovació pedagògica recordar aquestes experiències laicistes i homenatjar centenars de persones anònimes que varen contribuir amb el seu esforç a la democratització i secularització de la societat i varen concretar, en part, els pressupostos bàsics d'aquesta trobada: els ciutadans haurien de ser persones amb drets i deures i amb un compromís social respecte al bé comú, més enllà del benefici personal. Aquests ciutadans, compromesos amb l'educació varen aportar part dels seus estalvis per mantenir i consolidar una escola amb mètodes i models diferents, sense subvencions per part de les institucions i amb la legislació en contra seva. Aquestes

persones varen exercir la ciutadania en un context contrari i sense garanties, sense drets i amb tots els deures. El col·lectiu que va treballar amb Ferrer i Guàrdia també va exercir la ciutadania en pensar que l'educació havia de ser alliberadora i que una de les millors inversions de futur era l'educació.

Aquesta és una de les grans aportacions del moviment laicista i lliurepensador de l'Estat espanyol: el seu concepte de ciutadà que exigeix espais i drets, però que també els crea, els genera i els enforteix a partir de l'esforç col·lectiu de persones anònimes. Proposar arguments, fets i realitats, no sols crítiques o exigències; demostrar que les col·lectivitats conscients i organitzades constitueixen els pilars de la societat democràtica i lliure, conscient i responsable, crítica, però amb alternatives i propostes concretes.

Algunes conclusions

La celebració dels 150 anys del seu naixement i dels 100 anys de la mort de Ferrer i Guàrdia són una oportunitat per mantenir i revifar els debats que

l'estudi i difusió de la seva vida i obra descobreixen entorn al lliure pensament i la laïcitat, com a eixos d'una societat moderna, tolerant i solidària.

No farem ni sants ni màrtirs; recordarem, amb fermesa però sense odi, la contribució que varen fer milers de persones lliurepensadores i reivindicarem el paper decisiu de persones com Ferrer i Guàrdia en el procés de democratització del coneixement, en els processos de secularització de la societat, però no ocultarem errors ni justificarem absurds.

Recordem, amb sentiment i emoció, però amb racionalitat, el llegat de les convulses quatre primeres dècades del segle XX. Un llegat complex i contradictori, dens i heterogeni, fruit d'una època i d'unes condicions irrepetibles; un llegat que ens va permetre obrir-nos al món i modernitzar la nostra societat d'estil medieval. Un llegat carregat amb una moral laïcista, universal, tolerant amb la diversitat i oberta al progrés científic. Un llegat truncat bruscament per un règim totalitari que es va encruelir precisament a esborrar qualsevol vestigi d'innovació; la renovació pedagògica iniciada pel moviment de l'escola nova europea i americana va ser objecte de la més absurda i bastarda persecució i anihilament; però el treball, l'esforç i el llegat de milers de persones que varen dipositar la il·lusió de canvi a l'escola, no podien desaparèixer; podien enfosquir-se, prohibir-se o perseguir-se, però seguien latents a les ments, en les consciències i en les voluntats. Tard o d'hora reapareixerien, perquè les idees de progrés, les idees que aporten benestar o justícia social, al final, sempre acaben imposant-se, malgrat les voluntats manifestes en contra seu.

Per aquestes raons miram el passat amb respecte i intentam aprendre dels seus encerts i errors, de les seves il·lusions i fracassos, dels seus sentiments i dels seus raonaments, no per pensar que temps passats varen ser millors, sinó per continuar aprenent dels que ens varen precedir i continuar avançant amb la nostra voluntat, amb les nostres il·lusions i amb les nostres utopies.

“...el nostre treball consisteix a plantejar preguntes interessants, no a ensenyar i divulgar certeses...”

Quin és el llegat d'experiències com l'Escola Moderna de Ferrer i Guàrdia? La confiança en l'educació com eina de transformació social. Podem continuar confiant en l'educació, avui per avui, com a eina de transformació? Una resposta afirmativa ens conduiria a un carreró sense sortida; tots sabem que no està al nostre abast canviar la societat; no podem ni hem de ser tan pretensiosos; els nostres objectius són més simples i hem de ser humils; la nostra contribució ha de ser, tenint en compte el passat, molt menys ambiciosa però d'extraordinària rellevància: el nostre treball consisteix a plantejar preguntes interessants, no a ensenyar i divulgar certeses; consisteix a contagiar el plaer per la ciència, pel coneixement, per la investigació; consisteix a confiar en les possibilitats de les persones que aprenen, consisteix a ser optimista sense caure en la

ingenuïtat; consisteix a confiar en les nostres possibilitats com a educadors i consisteix a anar teixint complicitats en l'entramat social per responsabilitzar-nos, tota la societat, de l'educació, no sols exigint sinó també aportant realitats, fets i experiències construïdes a partir de l'esforç col·lectiu i la cooperació.

No hem de quedar-nos contemplatius, enyorant passats o somiant futurs; hem de construir realitats, dissenyar innovacions i generar possibilitats. La nostra contribució ha de ser humil; la nostra actitud de respecte i el nostre quefer serè. Som educadors no jutges; el nostre treball implica més escoltar que parlar; més comprensió que expressió, més humilitat que prepotència. Hem d'observar, esperar, raonar i tranquil·litzar. El nostre treball incidirà a les ments, lentament, progressivament. Plantejarem dubtes i alternatives; imaginarem com ens agradaria que fos la realitat, sense presses; educar no entén de temps i intentarem materialitzar els nostres desitjos en la quotidianitat del dia a dia.

Però sobretot hem de realitzar un esforç per assegurar que la nostra relació amb els altres sigui respectuosa, afectuosa i amable; l'afecte i el respecte s'aprenen només essent respectuós, afectiu i amable. En la societat de la pressa, l'acceleració i l'exigència, ésser amable és ésser revolucionari i ésser humil és ésser transformador. Abans morta que senzilla deia una cançó; millor viu i humil ens ha d'ensenyar l'educació.

“Un educador ha de ser una persona assenyada que viu i gaudeix amb el seu treball...”

Esperem que la vostra estada a l'illa hagi estat profitosa i desitjam contagiar-vos de quelcom immaterial que compartim i que forma part del nostre patrimoni cultural i antropològic i que, per ser una

cosa molt pròpia, no té traducció; volem contagiar-vos de seny (entengui's judici, ponderació, saviesa, fer bé les coses...). El seny és una cosa molt especial i molt profunda: tenir seny és viure sense excessos i sense banalitats, és viure d'acord amb les lleis naturals, és comportar-se de manera respectuosa amb els nostres veïns, és ésser amable i tolerant amb la diferència, és ésser mesurat i judicós i és viure amb limitacions, amb les limitacions que ens marca el nostre propi territori, reduït, limitat de recursos, on res és grandios ni espectacular. Seny significa mantenir-se oberts al canvi, sense presses; seny significa viure amb limitacions i estar atent a la bellesa d'allò simple, d'allò petit i d'allò que s'ha limitat, seny significa viure amb generositat i comportar-se èticament; seny és una forma de felicitat, la felicitat que ens proporciona allò petit, allò simple i allò vulgar. Alguna cosa té a veure el seny amb l'educació, amb el nostre quefer com a mestres, amb la nostra actitud davant la vida, amb les nostres utopies i amb les nostres més sinceres aspiracions. Un educador ha de ser una persona assenyada que viu i gaudeix amb el seu treball i que és capaç de contagiar la seva manera de ser i de fer, de veure i de sentir sense imposar.

Per acabar, els educadors hem de ser optimistes, que no consisteix a anar comptant acudits ni fent-se el graciós. Ésser optimistes és confiar en les persones, confiar en les nostres possibilitats, perseverar en les nostres utopies i agrair les col·laboracions, des de la humilitat i l'assossec, des de la tolerància, des de la fermesa i des de la convicció profunda que les idees de progrés i de benestar col·lectiu sempre acaben imposant-se, per molt que es faci per impedir-ho. La coeducació és una realitat, les aules heterogènies són una realitat, l'educació científica és una realitat... fins i tot queda molt camí per recórrer i fins i tot queden retrocessos per venir, però el convenciment en les nostres conviccions, el treball ben fet i l'exemple de les nostres actuacions han d'ajudar a consolidar un projecte de societat més tolerant, participativa i responsable. És molt el camí recorregut i molt el que queda per recórrer. Aprenguem de les lliçons del passat i projectem el nostre futur amb optimisme, coratge i il·lusió. □

LA LENGUA NO ES SEXISTA, EL DISCURS SÍ

Àngels Cardona Palmer

responsable de la Secretaria de la Dona de l'STEI-i

Si consultam en el diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans podem observar diverses paraules com per exemple la paraula bruixa i la paraula bruixot; citam textualment:

***Bruixa:** Dona que practica la bruixeria. Dona vella i lletja. Dona lletja i dolenta. Cacera de bruixes.*

***Bruixot:** Home que practica la bruixeria. Home que en diverses societats tribals du a terme pràctiques màgiques i rituals i administra coneixements empírics diversos, especialment de medicina, i passa per dominar forces sobrenaturals que ell té la facultat de conjurar màgicament.*

*També **madrastra** i **padrastre**:*

***Madrastra:** Muller d'algú respecte dels fills que aquest ha tengut d'un matrimoni anterior. Mare que es porta malament amb els fills.*

***Padrastre:** Marit d'una dona respecte als fills que aquesta té d'un matrimoni anterior.*

No passa tampoc desapercebut el significat de la paraula **heroi** i el significat que actualment es dona a la paraula **heroïna**, (*heroi, ésser al qual són atribuïdes gestes prodigioses; heroïna, droga*) o la representació simbòlica que feim quan parlem d'un *pemuquer* o d'un *cuiner* quan semblen més importants que una *pemuquera* o que una *cuinera*.

A hores d'ara, seria absurd dir que el llenguatge és un sistema neutre. Més aviat podríem dir que, durant segles, la diferència sexual ha esdevingut el principal recurs per a construir la desigualtat social entre dones i homes així com la injustícia en la construcció del projecte vital i de la pròpia identitat personal d'unes i dels altres.

Les llengües són productes culturals i és possible que, en conseqüència, puguem trobar en els usos

lingüístics, alguns trets que mostrin la relació amb aquesta construcció de la desigualtat.

“No anomenar les dones, no fer la distinció de gènere, suposa per part de la societat, que se les invisibilitza i se les relega a una posició subordinada.”

Les llengües no són sexistes per elles mateixes, però ho són clarament en el seus discursos. La condició biològica i la construcció cultural que l'acompanya, no implica tan sols dues construccions oposades sinó que presenten un estatus jerarquitzat, és a dir, la relació entre allò femení i allò masculí no és tan sols de diferència, sinó especialment de desigualtat.

Si entenem per *sexisme* la minusvaloració d'un sexe i la seva discriminació basada simplement en la diferència sexual, **el sexisme lingüístic** conduiria a tractar lingüísticament d'una manera diferent les persones en funció del seu sexe i no de les seves capacitats i aportacions. En termes generals es produiria una minusvaloració de les capacitats de les dones i la seva representació subordinada respecte als homes que donen nom a les professions o que ostenten la marca genèrica amb preteses bases “científiques”.

Allò que s'anomena, existeix.

Enfront de noves realitats han de sorgir noves paraules.

Quan les dones no podien ésser metgesses perquè el sistema no els ho permetia, no era necessari el terme, però avui en dia, és imprescindible per representar una realitat laboral del nostre sistema sanitari que, a més, és majoritari per part de les dones en l'actualitat.

No anomenar les dones, no fer la distinció de gènere, suposa per part de la societat, que se les invisibilitza i se les relega a una posició subordinada.

El debat no es basa en si el masculí genèric és o no gramaticalment correcte, sinó si és o no socialment adequat.

El fet de la correcció gramatical respecte a l'ús del masculí genèric també es presta a confusions; per exemple la Constitució espanyola, a l'article 30, punt 1, diu: "*Los españoles tienen el derecho y el deber de defender a España*" i al punt 2: "*La Ley fijará las obligaciones militares de los españoles y regulará, con las debidas garantías, la objeción de conciencia*". La Constitució espanyola va ésser publicada anys abans que les dones poguessin accedir a les forces armades, d'aquesta manera veim com el fet del masculí genèric, pot dur a confusions gramaticals clares.

Les llengües són sistemes vius en evolució constant, afortunadament. Basta veure l'allau de paraules angleses que diàriament introduïm en la nostra llengua de la manera més natural, sense passar pel sedàs de la llengua que utilitzam habitualment.

Per exemple, quan l'aviació es va convertir en un sistema usual de transport, es va adequar la paraula *hostessa* (persona allotjada gratuïtament en casa d'altri) per anomenar aquesta professió quan abans tenia un altre significat. Per cert, amb la introducció del homes a aquesta professió, hi va haver resistències a l'hora de la marca en masculí derivada de la del femení i ara, dones i homes, són *auxiliars de vol*.

L'ús no sexista del llenguatge no és una dificultat lingüística, sinó una possible resposta a una nova demanda de comunicació que la llengua catalana, amb la seva riquesa, és molt capaç d'atendre.

Pensem amb la normalitat amb què ara mateix utilitzam paraules com *arquitecta* o *presidenta*, paraules que abans ens sonaven rares a causa de la inexistència de dones en aquest àmbit.

“El genèric masculí, dins una discussió política, seria un fals genèric i una injusta representació de les dones...”

Les resistències són problemes lingüístics o ideològics?

És evident que la llengua té un ús acadèmic i literari, però no oblidem que la llengua té, bàsicament, un ús *social* que pot variar al llarg del temps i que és bo que així sigui, malgrat l'aparell acadèmic a voltes sigui arcaic i costi moure's, com hem vist amb els exemples anteriorment citats de l'actual diccionari de la llengua catalana en què les entrades respecte a les dones, presenten encara, connotacions ideològiques, culturals i podríem dir també morals, que poc tenen a veure amb argumentacions científiques.

Les llengües no canvien tan sols perquè la realitat hagi canviat, també ho fan perquè han variat les maneres de valorar-la i anomenar-la. El genèric masculí, dins una discussió política, seria un fals genèric i una injusta representació de les dones que són relegades de l'ordre simbòlic i són privades de representació.

Altres postures consideren que la representació del sexe femení per mitjà del llenguatge, genera problemes d'eficàcia, repeticions absurdes, manca de concordància, invenció de nous neologismes, etc.

Existeixen nombroses i variades solucions per solventar el “problema”:

- a) Es pot substituir el masculí genèric per paraules que sí representin un conjunt mixt de persones; aquestes paraules poden ésser de gènere masculí o femení, el que és important és la capacitat que tenen d'englobar dones i homes. En moltes ocasions aquests termes són generats per metonímia, és a dir, al·ludint al càrrec, professió o titulació, no a la persona que ho exerceix. Per posar algun exemple, en lloc de *tesorerer*, utilitzar el terme *tesoreria*.

- c) Ometre el determinant. Quan el substantiu és d'una sola terminació, evitar l'article: **Podran aspirar a l'ascens els professionals amb màster...** per **Podran aspirar a l'ascens professionals amb màster...**
- c) Es poden introduir oracions de relatiu amb formes invariables de pronoms: **Aquelles i aquells que ho desitgin** per **Qui ho desitgi**.
- d) La utilització de construccions impersonals amb el pronom *se*, amb infinitius o gerundis o la substitució per la primera persona del plural: **Els usuaris procuraran tancar hermèticament** per **Tancar hermèticament**.
- e) Recerca de recursos de sinonímia: **fill o filla** per **descendent**.
- f) Utilització de perífrasi: **Anar al metge o a la metgessa** per **Anar a la consulta mèdica**.
- h) Per evitar el desdoblaments extensos, duplicar tan sols l'article: **Les delegades i els delegats** per **Les i els delegats**.
- i) La concordança es farà amb el teme més proper. **Les treballadores i treballadors implicats**.

- j) L'ús de la paraula *dona* en substantius d'una sola terminació. Per exemple **La primera promoció de dones taxistes, policies...**

Com s'ha vist, disposam de variats recursos lingüístics per evitar l'androcentrisme i el sexisme en el llenguatge i si volem aprofundir més en el tema, també disposam d'abundant bibliografia com:

Àmbit internacional:

La Resolució 14.1 aprovada per la Conferència General de la UNESCO, apartat 1 del paràgraf 2 de 1987, reunió XXIV.

Resolució 109 aprovada per la Conferència General de la UNESCO, paràgraf 3 de 1989, reunió XXV.

Recomanació aprovada pel Comitè de Ministres del Consell d'Europa de 21 de febrer de 1990.

A l'Estat espanyol:

L'Ordre ministerial de 22 de març de 1995 (BOE núm. 74, de 28 de març) allà on s'estableix l'adequació dels títols acadèmics oficials segons siguin dones o homes qui els sol·licitin.

La Llei orgànica per a la Igualtat efectiva de dones i homes (BOE núm. 71 de 23 de març de 2007), article 37.

Llei integral per a l'eliminació de la violència contra les dones, article 4 punt 7.

Àmbit autonòmic:

Llei per a la dona, article 11, punt 3, article 58 i article 39.

Bibliografia:

"Comunicación no sexista" Junta de Castilla y León

"Hablamos de Leyes" Instituto de la mujer

"Canviem el llenguatge" Neus Santaner □

XXV Trobada de Moviments de Renovació Pedagògica

Educació és participació

Moviment de Renovació Pedagògica de Menorca

Des de fa anys la Confederació de Moviments de Renovació Pedagògica organitza una trobada estatal amb els diferents MRP d'arreu de l'Estat espanyol. L'objectiu d'aquest encontre és debatre un tema educatiu de caràcter general, les conclusions del qual serveixen per definir la línia i les propostes d'acció per part dels MRP. Per primera vegada aquesta trobada se celebrà a Menorca els dies 9, 10 i 11 d'octubre de 2009 i el tema de debat va ser la participació. S'entén i es viu la participació com un valor cultural a la nostra societat? S'educa els joves en aquest valor? L'escola, n'és un bon exemple? Quines han de ser les propostes d'actuació en aquest sentit? Aquests són alguns dels interrogants que es plantegen per a l'anàlisi i que ens preocupen dins i fora de l'escola.

Per als MRP, la participació és un principi inherent al concepte d'escola pública i la base per a una educació democràtica. Certament, ningú no discuteix aquesta funció de l'escola. *"L'educació haurà d'inculcar a tothom l'ideal democràtic en el respecte a la diversitat i la lluita contra l'exclusió"*. (Delors, 1996. *Manifest per a l'educació en el segle XXI*), però una cosa és el currículum prescrit, la teoria, i una altra és el currículum viscut, la pràctica. S'ha de reconèixer que la tradició democràtica en molts llocs és relativament escassa i malgrat l'existència d'una democràcia formalment constituïda, l'assoliment d'una cultura democràtica per part de la majoria de ciutadans no és encara un objectiu plenament aconseguit.

“Els claustres, de mica en mica, també han perdut el seu caràcter reivindicatiu i de debat.”

A part de la poca tradició democràtica, el triomf de l'economia neoliberal ha imposat uns valors basats en els diners, la competència i l'èxit individual. En aquest context, el sentiment comunitari i la participació social no són valors gaire preuats. Si hi afegim la poca dignitat en què alguns polítics han exercit els seus càrrecs públics, el resultat és que bona part de la població manifesta desencís o indiferència respecte de la vida política i dels afers públics en general.

Aquesta manca d'interès i la conseqüent renúncia a la participació en la vida pública ens duu inevitablement a un afebliment del sistema democràtic i ens fa més vulnerables a l'arbitrarietat del poder.

L'escola no roman aliena a aquests canvis socials i també acusa una disminució i desvaloració de la participació en els diferents òrgans. Si bé és ver que els Consells Escolars ja presenten un problema en el seu origen -la seva representació estamental i corporativa- i el seu marge d'autonomia és escàs, tampoc no s'aprofiten com a lloc per al debat ni s'hi plantegen qüestions pedagògiques importants.

Els claustres, de mica en mica, també han perdut el seu caràcter reivindicatiu i de debat. Davant els conflictes, especialment a l'etapa de secundària, sorgeixen veus que reclamen més poder per als equips directius, de manera que, sense adonar-nos, i apel·lant a la seguretat i l'ordre, les estructures democràtiques se'n poden ressentir.

L'alumnat, per la seva banda, juga un escàs paper participatiu a través de la junta de delegats, alhora que mostra un desconeixement important d'alguns conceptes bàsics del sistema democràtic, tal com demostra el treball de recerca elaborat fa uns anys pel MRPM. (1)

(1) MRPM. *El coneixement escolar del sistema polític a Menorca*. Consell Insular de Menorca, 2005.

Tot plegat, cal demanar-se si, en el fons, ens reconeixem els diferents membres de la comunitat educativa com a vertaders responsables de l'educació, principi indispensable per entrar en un debat més plenament democràtic.

Tanmateix, si partim del supòsit que l'educació té com a objectiu bàsic preparar els futurs ciutadans per participar en una societat democràtica, l'escola no pot romandre impassible davant aquesta situació.

Si volem educar des de l'escola per a la participació i l'exercici responsable de la ciutadania hem de formular algunes propostes de canvi. Aquest va ser l'objectiu fonamental de la trobada.

Tot i que encara les conclusions generals estan en procés de revisió final, es poden apuntar algunes reflexions sobre la participació als centres educatius.

Com a **aspectes que dificulten la participació** es van assenyalar principalment:

- L'excessiva parcel·lació i especialització en l'atenció a les necessitats i demandes de la comunitat.
- La inèrcia de les institucions i centres educatius que segueixen antigues pràctiques, tot i que la legislació permet marges més amplis d'actuació.

- L'excessiva burocratització dels centres, que dificulta centrar-nos en temes clau.
- La mala gestió del temps i de les múltiples i excessives coordinacions que no es tradueixen en resultats efectius.
- Les classes magistrals i les metodologies més tradicionals no fomenten la participació.

Algunes propostes de treball varen ser:

- Generar espais de participació: assemblees, claustres pedagògics, tallers de participació, junta de delegats. Tots amb espai i temps suficient per al debat. La participació ha d'impregnar totes les accions del centre.
- Crear espais de coordinació efectius entre els diferents professionals que incideixen en els processos educatius per tal de donar respostes globals al voltant d'un problema concret; és important no divagar i ser capaços de generar solucions més enllà de la nostra reduïda parcel·la d'especialització.

“...plantejar-nos si hem d'assumir totes les funcions que ens hem atribuït i conscienciar-nos que no som l'única instància educadora.”

- Ensenyar a participar, mitjançant tècniques i estratègies específiques, l'alumnat. Des de les aules hem d'afavorir la participació amb eines didàctiques concretes. És clar que a participar se n'aprèn participant, però no podem menysprear els instruments didàctics dissenyats amb aquesta finalitat. Així, s'han de treballar de forma conscient i planificada les habilitats bàsiques necessàries per a la participació: l'autoconeixement, la reflexió i l'argumentació, la comunicació i el diàleg, la capacitat d'autoregular les pròpies actuacions, la resolució de conflictes i la presa de decisions.

- Fomentar el treball cooperatiu, el treball per projectes facilita la participació i permet un currículum més obert i flexible.
- Canviar les dinàmiques i les metodologies de treball per adaptar-les a les necessitats dels altres sectors de la comunitat educativa, tot facilitant la seva incorporació al projecte de centre.
- Reorganitzar els Consells Escolars de Centre, ampliar els sectors i agents que hi participen i fer-ne uns òrgans efectius de debat i participació, canviant-ne els continguts i la metodologia de treball. Crear estructures intermèdies de participació a l'interior dels diversos sectors educatius, establir contactes periòdics entre l'equip directiu i els representants dels pares i mares pel traspàs mutu d'informació, afavorir els lligams i la coordinació de les tasques entre els consells escolars de diferent àmbit: municipal, territorial, nacional i estatal.
- Respondre a les necessitats reals de la comunitat. L'escola pot compartir projectes conjunts de la comunitat. Aquest canvi de paradigma significa replantejar el model d'escola: plantejar-nos si hem d'assumir totes les funcions que ens hem atribuït i conscienciar-nos que no som l'única instància educadora.
- Crear projectes compartits amb associacions, entitats de l'entorn: projectes de cooperació, projectes educatius de ciutat, aprenentatge i servei, comunitats d'aprenentatge. Donar suport als projectes i iniciatives que avancin en aquesta línia i que permetin aglutinar els recursos humans i materials de la comunitat per donar respostes educatives globals.

“El professorat és l'element clau per a qualsevol canvi educatiu.”

- Crear centres de dimensions humanes. Reclamar a l'Administració la construcció de centres de dimensions assequibles, on la participació de tots i

totes sigui més fàcil i assequible. La mida dels centres és un condicionant molt important que sovint no és té prou en compte. Als centres petits el nivell de coneixement i implicació sol ser més gran.

- Fomentar la participació des de la legislació i des de la inspecció. L'Administració hauria de vetllar perquè la participació democràtica sigui una realitat a cada centre.
- Incidir en la formació inicial i permanent del professorat perquè el nou perfil d'educador s'ajusti més a aquest model de participació democràtica i treball en equip que requereix el centre. El professorat és l'element clau per a qualsevol canvi educatiu. No es pot pretendre que aquest abordi aquesta temàtica -que ha d'impregnar tota la seva actuació- sense la preparació adequada.
- Reivindicar una major autonomia dels centres quant a la regulació d'espais i temps, la gestió pedagògica i econòmica dels recursos.
- Fomentar i estendre el treball en xarxa entre tots els agents socials: escola, ajuntaments i entitats, fonamentat en la proximitat i en la corresponsabilitat. Aprofitar el treball en xarxa per treure l'escola del seu aïllament i implicar-se en projectes comunitaris.

Varen participar en representació de l'STEI-i, Francesc Cardona, responsable territorial de Menorca i va dur la representació d'STEs Biel Caldentey, secretari general de l'STEI-i, i constataren la coincidència amb molts d'aspectes, reflexions i conclusions d'aquesta Trobada de MRP.

Per a més informació podeu consultar la nostra pàgina web: www.mrpmenorca.cat □

Participació de l'IES Son Rul-lan en el programa

Rutes científiques 2009: explotació i conservació dels recursos naturals d'Astúries¹

Alumnat i professorat de l'IES Son Rul-lan

Aquesta activitat fou realitzada entre els dies 15 i 21 de novembre passat, dins el marc del programa de cooperació territorial "Rutas científicas" (RRCC) entre el MEC i les comunitats autònomes² amb la finalitat que l'alumnat participant tenguí accés al coneixement de la diversitat cultural, lingüística, geogràfica i social de l'Estat espanyol i a l'hora fomenta la convivència entre alumnes de tot l'estat³. De forma més específica, el programa de RRCC pretén reforçar l'interès i el coneixement de l'alumnat per la qüestió científica. Es tracta, també, que les activitats que es duiguin a terme abans, durant i després de la realització de la Ruta contribueixin a entendre el fet que la ciència i la tecnologia són activitats sempre immerses en unes determinades realitats política, econòmica i social que influeixen de manera important en el seu desenvolupament i en les seves intencions. El projecte fou presentat, de forma conjunta, pels Departaments de Biologia i Geologia i de Física i Química de l'IES Son Rul-lan de Palma. En concret, les assignatures de referència curricular per tal de dur-lo a terme han estat les de Ciències del Món Contemporani (1r de Batxillerat) i les de Biologia i de Química (2n de Batxillerat).

Abans de la Ruta

Prèviament al desplaçament a Astúries, es realitzà un treball de preparació a partir del material lliurat per la coordinació de la ruta des de la *Dirección General de Políticas Educativas y Ordenación Académica* del Principat d'Astúries. De forma paral·lela s'iniciaren contactes amb l'institut de Còrdova per tal que els alumnes poguessin iniciar la relació. A mode d'exemple, presentam l'activitat preparatòria corresponent a la ruta del cinquè dia d'estada a Astúries:

Quinto día (20.11.09). Durante esta jornada nos acercaremos hasta la **Comarca de la Sidra**, en concreto hasta la localidad de **Villaviciosa**, donde se encuentra una de las principales empresas dedicadas a la producción y comercialización de sidra, **El Gaiteiro**. Allí se nos explicará el proceso de producción de la sidra, visitaremos sus laboratorios y la exposición situada en el antiguo edificio de oficinas, donde podremos visionar un vídeo realizado por la Fundación Cardín sobre la historia de la empresa y su tradición sidrera.

Hacia las 12.00 h realizaremos un **paseo guiado por la ría de Villaviciosa**, con explicaciones sobre la geología y riqueza biológica de la reserva.

Después de comer en el **Camping Deva (Gijón)**, sobre las 16.00 h nos acercaremos hasta el **Jardín Botánico Atlántico de Gijón**, donde realizaremos un taller "Claves para la determinación de árboles y arbustos" y una visita al banco de germoplasma de la institución.

ACTIVITAT PREPARATÒRIA (realitzada el 12.11.09)

Buscar en la red información sobre el proceso de **fermentación alcohólica**; explicarlo brevemente y redactar un pequeño resumen que incluya las ecuaciones (bio)químicas que comporta. Ejemplos en el ámbito industrial (AULA DE INFORMÁTICA).

¹ L'alumnat del batxillerat científic del nostre centre que participà a la Ruta C fou: Abiu Sempere, David Robles, Raúl Nieto, Iván Bibiloni, Adrián Barranco, Ivo Bastida, Alejandro Garau, Manuel Martínez, Adrián Arqués, Aitor Lepe, Liam Meredith, Marina Pizà, Avelina Palomino, Marina Sánchez, Silvia Alcántara, Tania Álvarez, Valentina Salazar, Eugenia Manzanares, Deborah Vera, Agostina Barta, Alexandra Garrido, Isabel Oliver, Marina Rosselló, Nuria Alvarez i els professors Jaume Garcias i Miquel Palou.

² Resolució de 31 de març de 2009, de la Secretaría de Estado de Educación y Formación. BOE de dia 11.04.09.

³ El nostre centre compartí la Ruta amb l'IES "Ángel de Saavedra" de Còrdova.

Durant la Ruta

Per limitacions d'espai, només presentam els itineraris més significatius que realitzàrem durant els cinc dies d'estada a Astúries, amb una petita descripció de les activitats realitzades a cadascun.

Visita al “Centro Oceanográfico de Gijón”

La visita coincidí amb la **Setmana de la Ciència** i va tenir una durada aproximada de dues hores durant les quals ens informaren sobre la biodiversitat pròpia del Principat d'Astúries; durant el recorregut per les instal·lacions, el personal investigador aprofità per explicar-nos les distintes recerques⁴ que es duen a terme envers la flora i la fauna marines de la zona i, també, sobre els diferents estudis i controls de l'aigua de la mar que es duen a terme amb els vaixells propietat d'aquest centre.

Itinerari al “Cabo de Peñas”

Aquest cap, ubicat al punt més septentrional de la Península Ibèrica després del d'Estaca de Bares, està format per un conjunt de penya-segats de fins a 100 metres d'altura que constitueixen un paisatge d'una singularitat i riquesa ecològica únics. La primera part de l'activitat va tenir lloc dins el far⁵, al “*Centro de Interpretación del Medio Marino de Peñas*”, que disposa de cinc sales on es mostra la història d'aquest far de Peñas, el paisatge de l'entorn i, mitjançant un simulador de tempestes, es descriuen alguns dels naufragis més importants que s'han produït al Cantàbric. Un cop sortírem del far, duquérem a terme un recorregut on la monitora de l'activitat ens documentà de forma exhaustiva

⁴ Estudis sobre els túnids a l'Atlàntic occidental i a la Mediterrània, sobre ecologia pelàgica i sobre la caracterització hidrològica i la circulació oceànica del Cantàbric.

⁵ Construït devora la primitiva torre de vigilància, és un dels observatoris meteorològics més antics d'Astúries. El 1852 s'encengué el llum que donava senyals a intervals de 30 minuts i tenia un abast de 23 milles marines. Actualment continua funcionant, tot i que ha sofert moltes reformes.

sobre els fons marins del *Cabo de Peñas* que allotgen una extraordinària biodiversitat animal (sards, llobarros, orades, llagostes, llamàntols, cranques...) i vegetal (...), que en aquests paratges troben un lloc immillorable per al seu desenvolupament. Més a l'oest, es poden trobar animals de grans dimensions (catxalots, calamars gegants...).

Visita al Parc Tecnològic de Gijón

La visita a la "*Fundación CTIC*" va durar aproximadament una hora. Els seus 95 treballadors, especialistes en diversos camps⁶, desenvolupen la seva tasca des dels àmbits de l'I+D+I (investigació + desenvolupament + innovació) amb la finalitat de contribuir al desenvolupament territorial i al progrés econòmic i social del Principat d'Astúries. Després visitarem l'empresa *PRODINTEC*, que va néixer per potenciar la competitivitat de les empreses

industrials asturianes, aplicant avenços tecnològics tant per als seus productes com per als seus processos de fabricació i gestió. La visita va durar aproximadament uns 30 minuts.

Itinerari al Port d'El Musel

Situat a la parròquia de Jove, a Gijón, gairebé és el port⁷ més important del Cantàbric a causa del seu important volum d'activitats comercials, amb transport de mercaderies i de viatgers, pesqueres i d'esbarjo. Durant la visita al petit museu de l'"*Autoridad Portuaria de Gijón*", el guia ens va anar explicant com era el port al principi, i com serà a final d'any que ve amb les remodelacions que hi ha previstes. A

continuació férem un recorregut pel port en bus, on el guia ens anava explicant el que es treballava o es feia a cadascuna de les zones que el conformen. Es descarreguen sobretot materials sòlids i líquids, especialment carbó -que prové d'Austràlia i del Canadà- ja que actualment resulta més rendible importar-lo, mentre que antigament era a l'inrevés. Per això, els més de 30.000 miners que han arribat a treballar a les mines d'Astúries, ara no passen dels 5.000.

⁶ Informàtica, història, enginyeries diverses, pedagogia...

⁷ La construcció del port és fruit de l'impuls de la indústria desenvolupada a partir del segle XIX a Astúries, basada en la siderúrgia i essencialment en l'explotació de l'hulla. En els anys quaranta del segle XIX es manifesta la deficiència de les instal·lacions, el port era totalment insuficient per atendre la demanda de l'economia. A partir d'aquest moment es varen dur a terme una sèrie de reformes que varen aconseguir resoldre les necessitats econòmiques.

Excursió als “Picos de Europa”

Aquesta activitat es dedicà a conèixer part del patrimoni natural de la zona més oriental d'Astúries. El recorregut en bus fins arribar al “Parque Nacional de los Picos de Europa” és del tot espectacular. Les condicions climatològiques ens permeteren fer una passejada per contemplar els llacs Enol y Ercina.

Visita al “Museo Jurásico de Asturias (Colunga)”

Durant l'estada al MUJA –unes dues hores- ens subdividírem en dos grups; el primer grup realitzà un taller consistent a identificar les diverses característiques

–altura fins al maluc, velocitat de desplaçament, longitud de les passes...- d'un dinosaure a partir de les seves petjades fossilitzades. Tanmateix, ens ensenyaren a diferenciar els diferents tipus d'aquest animal prehistòric i algunes definicions pròpies del vocabulari emprat pels paleontòlegs (icnita, rastre, motlle...). El segon grup féu un recorregut pel museu, que és un edifici dividit en tres espais a mode de petjada tridàctila dedicats a l'estudi del mesozòic (triàsic, juràsic i cretàic).

Visita al “Museo de la Minería y la Industria (El Entrego)”

Amb unes excel·lents explicacions del guia –un antic treballador de les mines- la visita al MUMI ens permeté atracar-nos a la història de la indústria minera asturiana. A la planta superior del museu hi ha diferents màquines de vapor utilitzades d'antuvi a les mines. Al soterrani, al qual s'hi accedeix mitjançant

un ascensor-gàbia, hi ha una rèplica del que seria una mina real. En tot el recorregut per aquest simulacre de construcció minera, el guia ens explicà amb gran profusió de detalls els tipus de treballadors que hi pot haver⁸, els procediments per a l'extracció dels minerals, els perills que comporta el treball dins la mina, etc.

⁸ Enginyers, geòlegs, topògrafs, personal encarregat dels explosius (obren nous accessos a les vetes amb explosions controlades de dinamita), picadors (encarregats d'extreure el mineral), personal encarregat del transport de carbó cap a l'exterior...

Comentaris finals

La valoració que podem fer de l'activitat és excel·lent, a causa de les possibilitats que ofereix a l'alumnat quant al coneixement d'una altra geografia, la convivència amb un grup d'una altra comunitat autònoma i l'orientació professional que es deriva de les visites i dels itineraris realitzats. L'estada al càmping de Deva, a Gijón, resultà del tot satisfactòria en tots els sentits: relació entre el professorat del nostre institut i el de Còrdova, relació entre l'alumnat d'ambdós centres, respecte a les normes de convivència establertes al càmping, etc.

Els procediments que s'han pogut treballar per preparar la Ruta, durant la seva realització i després de tornar d'Astúries han estat:

- a) Elaboració d'un power point de presentació sobre les nostres Illes a l'alumnat i professorat de l'IES Àngel de Saavedra de Còrdova.
- b) Ús de diverses fonts d'informació amb l'objecte de preparar les activitats prèvies a la Ruta.
- c) Treball en equip en petit grup de 2/3 alumnes.
- d) Recollida de dades a les distintes visites realitzades.
- e) Redacció de petits informes per cadascun dels grups a partir de la informació disponible i presentació oral a tot el grup-classe utilitzant el power point.

Tal vegada l'aprofitament global podria optimitzar-se si el nombre d'activitats durant la setmana que dura la Ruta científica no fos tan elevat. Aquest fet ens condicionà una mica els horaris de cada dia, en el sentit que els desplaçaments s'havien de fer amb rigorosa puntualitat per tal de poder atendre tota la programació. Finalment, destacar la magnífica infraestructura d'equipaments científics de la qual disposa el Principat d'Astúries: és de destacar que una comunitat petita⁹ disposi de centres com ara el **Museo de la Minería y la Industria** (MUMI) prop de Langreo, el **Museo Juràsico** (MUJA) a Colunga, el **Centro de interpretación del medio marino** del Cabo Peñas amb el seu curiós simulador de tempestes, el petit museu de l'**Autoridad Portuaria de Gijón**¹⁰, els itineraris d'interpretació del medi dels **Picos de Europa**, el **Jardín Botánico del Atlántico** de Gijón... Aquestes instal·lacions, repartides per tota la geografia asturiana, posen a disposició de tots els segments de la població la possibilitat de documentar-se sobre el patrimoni i la història de la ciència de la seva comunitat dins un marc d'oci i temps lliure. Tot un exemple a seguir a les nostres Illes. □

⁹ Astúries té una població d'un poc més d'un milió d'habitants, semblant a la de les Illes Balears.

¹⁰ Aquesta entitat, al marge del petit museu que allotgen les seves instal·lacions, dedica també part dels seus recursos a la restauració i conservació de distintes peces d'arqueologia industrial que formen part de la història de l'activitat portuària del port d'El Musel.

La memòria històrica de les dones

M. Neus Santaner Pons

Capellà Fornès, Margalida (2009)

Dones Republicanes. Memòria de la Guerra Civil a Mallorca (1936-1939)

Palma. Leonard Muntaner, Editor

Hi ha moltes maneres i ritmes d'impulsar o obviar la memòria històrica, ho estam veient a diferents àmbits, tant a l'estatal com a l'autonòmic, tant al municipal com a l'institucional i al privat. És, precisament a partir d'institucions, organitzacions i persones privades on

consider que més s'impulsa no oblidar-se d'uns fets que mai no haurien d'haver passat.

La història oral de la guerra civil a Mallorca és el recurs que ha utilitzat na Margalida Capellà Fornès per estimular el no oblit d'aquells fets. *Dones Republicanes. Memòria de la Guerra Civil a Mallorca (1936-1939)* és el primer volum que l'escriptora i mestra dedica a la Guerra Civil. És el recull de cinquanta-cinc entrevistes a dones que patiren dins les seves famílies els estralls del moviment franquista i de la guerra civil. Aquestes entrevistes foren publicades al diari ÚLTIMA HORA en una secció que va ser titulada "Republicanes del 36" i que posteriorment ha traduït al català, corregit i polit i han donat com a resultat un llibre, el primer volum de tres que duen el títol general "Memòria de la guerra (1936-1939) que té un gran valor històric pel que representa la vida quotidiana, la de les dones com a membres d'una família, d'un barri o d'un poble. La història que poc s'ha donat a conèixer de forma sistemàtica i rigorosa, malgrat sigui la història familiar de qualsevol. Se n'han publicades moltes

d'històries referents a la Guerra Civil però sempre des de l'abast polític, econòmic, de l'estratègia militar. Na Margalida Capellà el que fa és partir de la dona com a esposa, filla, germana i arribar als fets del conflicte civil.

“La narració de molts de fets et commocionen de tal manera que es fa difícil la contenció de la ràbia i, també, de les llàgrimes.”

A mesura que vas passant d'una entrevista a l'altra et vas reafirmant en la importància, massa sovint oblidada, que tengueren les dones en el manteniment dels ideals i principis republicans, malgrat que moltes d'elles no es qualificassin com a tals.

Na Margalida Capellà aporta la seva feina de recuperació vers unes dones del poble per apropar-nos des de l'àmbit domèstic, mitjançant les entrevistes, a una època de gran convulsió social que tanta transcendència ha tengut i té encara al nostre país, malgrat sigui de forma invisible però latent.

La lectura et va despertant vivències dels anys cinquanta i seixanta que de petita no te n'adonares d'allò que implicaven, molts anys després les recordes des d'un altre caire. La narració de molts de fets et commocionen de tal manera que es fa difícil la contenció de la ràbia i, també, de les llàgrimes. Com diu al pròleg Josep Massot i Muntaner "les dones varen tenir un paper molt més rellevant que no es pensa en la defensa dels ideals republicans i molt sovint ho varen pagar de moltes maneres, amb la presó, en alguns casos amb la mort, amb humiliacions, com esser rapades o haver de beure oli de ricí, amb multes o simplement -i no és poc- amb insults i marginació." □

Ortografia entretinguda

Tomeu Cantarellas Camps

Ben aviat es compliran cent anys des que l'Institut d'Estudis Catalans va promulgar 24 regles -Normes ortogràfiques-, l'any 1913, amb les quals es volia acabar amb el desgavell ortogràfic que sacsejava la nostra llengua. Uns anys més tard, el 1917, aquest conjunt de normes s'amplià i precisà en els 50 punts de l'Exposició de l'Ortografia catalana per tal de donar unitat, homogeneïtat i modernitat a la llengua catalana. Ha plogut molt des d'aleshores, però l'objectiu de la unitat d'escriptura s'ha aconseguit.

Estudiar i aprendre regles o normes -i aplicar-les- gairebé sempre ens resulta entujós, però la necessitat de conèixer-les, perquè regeixen les nostres conductes i les nostres relacions, acaba imposant-se. Ensenyar normes i captar l'interès dels receptors no és una tasca massa fàcil; per això, un principi bàsic de la pedagogia ha cercat -com es feia amb aquells medicaments amargs, que es preniën amb sucre- associar l'aprenentatge amb la diversió i l'entreteniment. I així ho fa el llibre que tot just acaba de sortir -octubre 2009- de les premses de l'Editorial Moll, *Ortografia entretinguda 2. L'ortografia a l'Educació Secundària*.

Els seus autors -Ramon Bassa, Miquel Cabot, Ramon Díaz i Joan Lladonet- duen molts d'anys treballant i publicant llibres de text i sobretot material complementari per a ensenyar la llengua a primària i a secundària. Ara ens lliuren, 10 anys després d'haver publicat *Ortografia entretinguda 1. L'ortografia*

a l'Educació Primària, aquest nou volum que és el quart de la col·lecció Mar de Jocs dins el projecte Plenamar.

El llibre, i amb aquest ja són vint els que formen les quatre col·leccions del projecte, està organitzat com de costum en cinc parts. A les dues primeres es fonamenta el joc com a eina d'aprenentatge i s'expliquen les seves possibilitats didàctiques i formatives per a, en aquest cas, l'aprenentatge de l'ortografia d'una manera intuïtiva i divertida. La

tercera part és el gruix i la formen un conjunt de 19 apartats que sota l'epígraf Jocs per treballar l'ortografia, ens presenten tot un seguit d'activitats lúdiques, creatives, enginyoses que abracen des dels aspectes més elementals -l'alfabet, les grafies, les síl·labes- fins arribar a l'homonímia i la paronímia. La quarta part és un solucionari útil, pràctic i que estalvia temps. El llibre es tanca amb una bibliografia gens exhaustiva, i és d'agrair, ja que no és l'objectiu del manual, sinó un instrument més d'informació que ens

pot ajudar i orientar la nostra recerca d'altres activitats.

Si la correcta escriptura ha estat una finalitat essencial de l'escola, tal vegada avui, vist l'ús que se'n fa de la correcció en els missatges telefònics -l'economia i el temps també dicten normes-, un llibre com aquest és ben necessari i si, a més a més, fa l'aprenentatge entretingut, benvingut sigui. □

Llibre i material elaborat per l'Escola de Formació en Mitjans Didàctics de l'STEI-i

La cultura popular que ens agermana

El Síndicat de Treballadores i Treballadors de l'ensenyament, intersindical de les Illes Balears (STEI-i), dins els actes prevists per celebrar els 25 anys de la seva creació, va organitzar unes Jornades de Normalització Lingüística i Cultura Popular, coordinades per M. Antònia Font i Gelibert. Aquestes Jornades es varen realitzar primerament a les Pitiüses el mes de maig, després a Menorca el mes de setembre i per acabar es varen fer les de Mallorca el mes d'octubre. Totes durant l'any 2003.

L'STEI-i pretenia treballar la cultura popular pròpia de cada illa i d'una part de la resta de Països Catalans. A Pitiüses varen coincidir la cultura popular pròpia i la del País Valencià. A Menorca, la cultura menorquina i la de Catalunya Nord. A Mallorca, la de l'Alguer, la de la Franja de Ponent i la del Principat de Catalunya, juntament amb la cultura mallorquina.

Les Jornades que es varen celebrar a les tres illes, varen ser independents, no es varen repetir continguts, sinó que varen ser complementàries les unes de les altres. Havien de servir per impulsar la normalització lingüística i cultural. Es va intentar recollir tota la informació en una edició escrita, un vídeo i un CD.

A partir d'aquell moment interessava reunir tota la tasca que s'havia fet en un llibre i per això es va demanar a tots els ponents que entregassin les seves exposicions o tallers que havien fet per escrit. No es va aconseguir tot, però hi ha una gran part. També s'ha de dir que una sèrie de vicissituds va impedir poder editar aquest llibre abans, però a l'STEI-i sempre es va pensar que s'ho pagava fer-ho encara que fos amb retard.

El bé més preuat, la pau

Material per a l'aprenentatge: CD-Rom, unitat didàctica i guia didàctica

Autors: Joan Lladonet i Escales i Pere Polo Fernández

El contingut d'aquest material serveix per treballar profundament el tema de la pau. Es tracta en primer lloc el tema de la guerra, per passar ràpidament a poder saber quin és el pensament que té cada persona sobre el tema de la pau, a partir d'un test elaborat per l'organització denominada **Fundació per la Pau**, i que s'ha tret de la seva pàgina web. El tractament profund del tema de la pau, s'ha extret de l'organització **Carta de la Pau**, també de la seva pàgina web. Aquest material pretén que l'alumnat es conscienciï de la importància de la pau i que pugui assolir la seva manera de viure amb aquest tarannà pacífic. Es deixa oberta la porta a seguir treballant el tema de la pau, una vegada que s'ha acabat de treballar el material. S'ha realitzat a l'Escola de Mitjans Didàctics de l'STEI-i amb la valuosa ajuda del Consell de Menorca.

Amb la unitat didàctica s'ha procurat complementar el material del CD-ROM, és a dir, es necessita veure i treballar el CD, però el treball de la unitat didàctica és una ampliació d'aquell material i segueix el mateix esquema i índex.

Aquest material es pot passar a tot l'alumnat de secundària. És més adequat per als que fan el 2n cicle d'ESO i el Batxillerat. S'ha de dir que també es podria fer com a matèria optativa, amb les ampliacions que calguessin. Igualment és molt útil per a les Escoles d'Adults. De totes maneres, pot servir a qualsevol persona adulta no escolaritzada, però que vol amarar-se de l'esperit pacífic que desprèn.

Amb la guia didàctica es pot comprovar que es treballen d'una manera globalitzada objectius, competències i continguts de Ciències Socials i de Llengua, però bàsicament és un treball de Ciències Socials.

A part dels objectius i competències que es treballen i dels continguts, també s'hi ha inclòs la metodologia i una possible temporització. La major part d'aquesta Guia Didàctica la forma el Solucionari i l'explicació de com s'ha de desenvolupar cada una de les activitats. Una eina més al servei de fer un món millor.

Hibres i DVD...

Rosselló Bujosa, Guillem (2009)
La casa de les escales (Premi Mallorca de Narrativa Juvenil 2009)
Palma. Editorial Moll (Sol Alt, 19)

Es tracta d'una novel·la que mescla temes intemporals com l'amor i les relacions humanes amb d'altres propis del nostre temps, com la immigració i el racisme, tot portant el lector a reflexionar sobre unes llibertats individuals i col·lectives que tenim per segures, però que en realitat no ho són tant.

Roitman, Marcos (2009)
Democracia sin demócratas y otras invenciones
Madrid. Sequitur

Quants falsos debats polítics s'han plantejat tant a Europa com a Amèrica Llatina en les dues darreres dècades? Quants conceptes espuris mobilitzen perillosament la nostra atenció i ens despolititzen? La definició de les agendes, la construcció i difusió de conceptes, l'articulació política, és a dir, la capacitat de comprendre la realitat i de construir allò quotidià des del domini del llenguatge i la proposta de futurs, segueix pertanyent als ciutadans?

Calla Colana, Jimmy (professor) (2009)
Los niños del Callao escriben poesía
Lima. Carlos Gallardo Odar

Aquest és un projecte innovador que s'ha realitzat al marge del currículum oficial o de les famoses capacitacions que fan el Govern Central i Regional. L'infant ha d'aprendre a pensar, fer, crear, aquesta és la verdadera educació popular. En l'elaboració d'aquests poemes hi varen intervenir molts professors amb l'assessorament de l'autor i es va poder dur a terme aquest projecte d'innovació pedagògica per a la consideració de la comunitat educativa de la societat.

Garrido, Carlos (guionista) (2009)
Jaume I. L'aventura de Mallorca
Palma. Consell de Mallorca

Aquest DVD presenta una situació històrica: el moment en què Jaume I d'Aragó, ja gran, va dictar les memòries, allò que avui coneixem com *El llibre dels fets*. Utilitzant les mateixes paraules del text reial, aquest documental ens introdueix en el fascinant episodi històric de la conquesta de Mallorca. Jaume I recorda els preparatius, la difícil travessia, els primers enfrontaments amb els musulmans i la posterior ocupació de l'illa.

Bofill, Hèctor (2009)
El retorn dels titans (V Premi Mallorca de Poesia 2009)
Palma. Editorial Moll (Balenguera, 153)

Hèctor Bofill conjuga dues de les seves passions més irrenunciabls, la política i la poesia, fins a obtenir una obra que podríem qualificar de *neoèpica*, bo i modernitzant el discurs del gènere i omplint-lo de pinzellades de mediterraneïtat i mitologia pròpia.

FOLC (2009)
Realitat i vitalitat de la llengua catalana
Tortosa. Federació d'Associacions per la Llengua Catalana

Aquest llibre, coordinat per Jordi Solé i Camardons, recull el contingut de l'exposició "Realitat i vitalitat de la llengua catalana" i els amplia. L'exposició conté un itinerari de 22 plafons amb l'objectiu de mostrar la realitat de la llengua dels Països Catalans en tres grans blocs: els territoris de parla catalana, la realitat desigual dels usos idiomàtics i la realitat incontestable del català i la història de la nostra comunitat lingüística, de la nostra nació lingüística. L'exposició farà un recorregut per tots els pobles i ciutats d'arreu del territori català on hi hagi persones que així ens ho sol·licitin. A l'article sobre les Jornades de llengua i cohesió social d'aquesta revista s'explica quan es podrà visitar aquesta exposició a l'STEI-i.

Forteza, Bartomeu (2009)
Les veus estèrils
Palma. Consell de Mallorca (Mixtàlia, 16)

Aquest llibre arreplega l'obra poètica completa de Bartomeu Forteza: poemes lírics, obra satírica i traduccions. Bartomeu Forteza forma part del grup poètic al voltant de la revista *La Nostra Terra*, un grup que té en comú una ferma voluntat d'acció, l'existència d'un projecte de transformació de la societat mallorquina, i en les seves publicacions es perfila la recerca d'una societat moderna basada en l'autonomia política i en la pràctica democràtica.

Bonet, Blai (2009)
Mister Evasió
Palma. Consell de Mallorca

El títol del llibre és un dels seus factors més importants, ja que el lector intel·ligent no ha de tenir més remei que demanar-se si l'al·lot que centra l'atmosfera s'evadeix o no. La resposta depèn únicament del lector. Amb el detall important que és tan encertada la del que contesta d'una manera o de l'altra. Aquesta és la importància d'aquest llibre, ja que el lector veu i sent amb la seva pròpia sensibilitat i no amb la de l'autor.

CERCA EL DISTINTIU

COMERÇ **excel·lent**

+ qualitat

La marca Comerç Excel·lent reconeix i distingeix aquells comerços que han obtingut el certificat d'AENOR de qualitat de servei per al petit comerç, la norma UNE 175001. L'aplicació dels requisits exigits per la norma suposa:

- Una millora de la qualitat del servei ofert pel comerç.
- La disposició d'una eina per a la gestió dels establiments.
- Suport a la professionalització i formació dels treballadors del sector.
- Una millora de la imatge i un component diferenciador.

+ imatge

+ formació

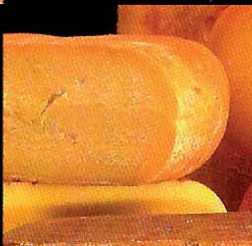
+ servei

www.balearsexcellent.com

+ atenció

+ gestió

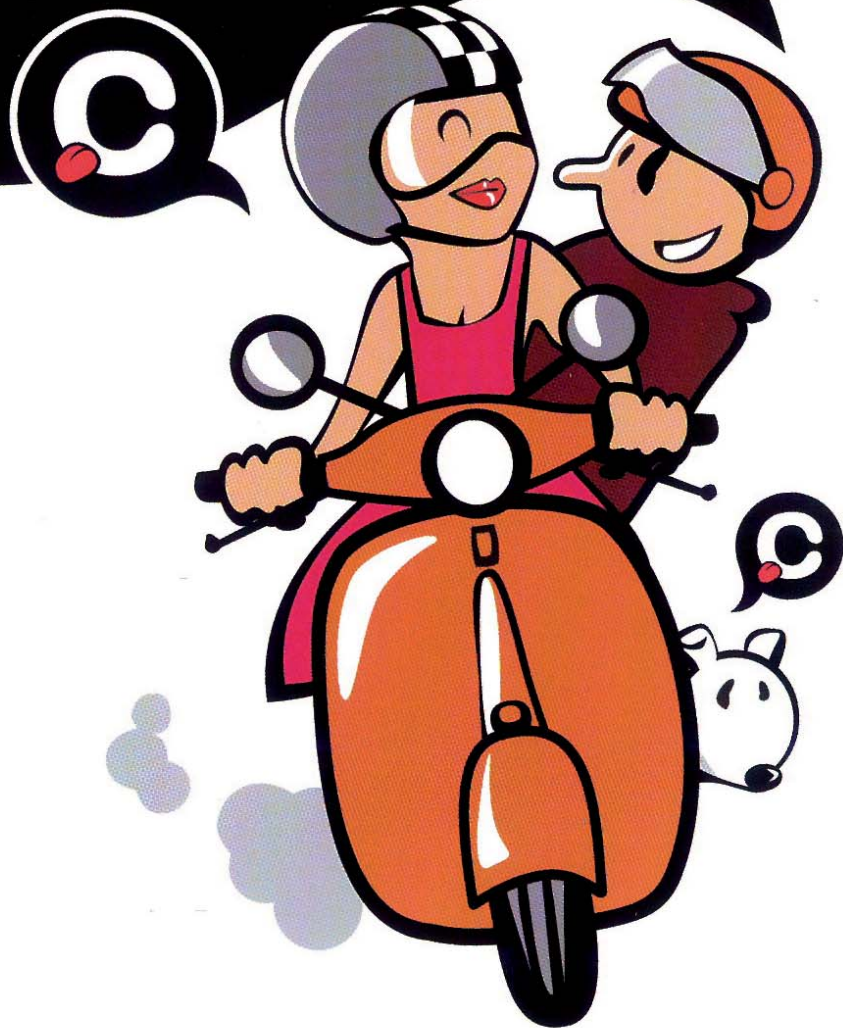

GOVERN
de les ILLES
BALEARS

www.illesbalears.cat

Conselleria de
Comerç, Indústria
i Energia

ara és la teva parla en català

Govern de les Illes Balears
Conselleria d'Educació i Cultura
Direcció General de Política Lingüística